

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

ՊԱՇՏՈՆԱԿԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱՆՈՒԹԻՒՆՔ
ԱՂԳԱՅԻՆ ՊԱՏՄԱՐԴՔՈՒԹՅՈՒՆ

ԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՔ

ԱՂԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎՈՅ

ԲԱՅՈՒՄ 1875 ԱՄԻՆ

Հ.Ս.Մ.Բ.

29 ՕԳՈՍՏՈՍ 1875

ԿՈՍՏԱՆՆՆԱԿՈՒԳՈՒԹՅՈՒՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ և ՄԻՔՈՅԻՆԻՆ

1875

ԳՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ

ՄԱՅԻ ԳԻՒՄՆ

Ստեփան Արարիկեան	Վարդ	Ա. ԱՅԵՆԱԳԵՏ
Ռուսինեան	Էփէնտի	Ր. »
Քրիստոսաւոր Ղազարեան	»	Գ. »
Համարձու՝ Ս. Արամեան	»	Ա. ԱՅԵՆԱԳԵՏ
Գարեգին Մելիքեան	»	Ր. »
Պօղոս Պատնասեան	»	Գ. »

ԶԵՆՆԱՅԱՍՈՒԹԵԱՆ ԳԻՒՄՆ

Տ. Խորէն Արքեպիսկոպոս Կար-Պէլ		ԱՅԵՆԱԳԵՏ
Տ. Յովհաննէս Ք. Մկրեան		
Նկրողոս Արամեան	Էփէնտի	

ԴԱՏԱՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԻՒՄՆ

Տիգրան Կուստիկեան	Էփէնտի	ԱՅԵՆԱԳԵՏ
Գէորգ Ստիվարանեան	»	
Ռուբէն Կրամիչեան	»	

ԿԱՆՈՒՄՆՈՅ ԳԻՒՄՆ

Քրիստոսաւոր Ղազարեան	Էփէնտի	ԱՅԵՆԱԳԵՏ
Յովհաննէս Արամեան	»	
Բարսեղ Հարամեան	»	

ՀԱՄԱՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԻՒՄՆ

Ստեփան Պէլիկեան	Էփէնտի	ԱՅԵՆԱԳԵՏ
Յովհաննէս Կասեան	»	
Սիմոն Միրայէլեան	»	

ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆ ԳԻՒՄՆ

Առարկէ Ալթան Տիրրի	Էփէնտի	
Տիգրան Կրամիչեան	»	
Օգան Խոստարեան	»	

ԻՐԱՆԱՍՈՒԹԵԱՆ ԳԻՒՄՆ

Տ. Մատթէոս Վ. Խորհրդեան		ԱՅԵՆԱԳԵՏ
Տ. Գրիգոր Ք. Աճեան		
Սիմեոն Մանուկեան	Էփէնտի	

ՆԱԽԱԶԵՆՈՒԹԵԱՆ ԳԻՒՄՆ

Կարապետ Շահարեան	Էփէնտի	ԱՅԵՆԱԳԵՏ
Յովսէփ Մաղարեան	»	
Ստեփան Փարապետեան	»	

ԻՄԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԻՒՄՆ

Խաչատուր Միսարեան	Էփէնտի	ԱՅԵՆԱԳԵՏ
Կարապետ Խիլիանեան	»	
Յարութիւն Մէրեճի-Գուլի	»	

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎ

ԲԱՅՈՒՄ 1875 ԱՄԻՆ

ՆԻՍՏ Ժ.

29 ՕԳՈՍՏՈՍ 1875

ՆԱԽԱԳԱՀ. — ՏԷՐ ՆԵՐՍԷՍ ՍՐԲԱԶԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԻ
ԱՏԵՆԱԳԵՏ. — ՍՏԵՓԱՆ ՓԱՇԱՒԱՍԻԱՆԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՐԵՍՓՈՒԱՆՔ

ԳԵՐՈՒՆԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈՒԱՆՔ

ԾԻՆՆԱԿԱՆՔ

1. Գրիգոր Արքեպիսկոպ.
2. Խորէն Ն. Պէլ
3. Ստրոսիոս Վ. Ռուբինեանց
4. Գարեգին Քարաբեան
5. Խորէն Կիրոյեանց
6. Կարապետ Սերոբեան
7. Հ. յեանկ Դիմաքեան
8. Մատթէոս Իղմիրեանց
9. Յովհաննէս Փարապետեան
10. Ներսէս Արամեան
11. Պօղոս Խոստարեան
12. Եզնիկ Արազեան
13. Արամեան Ք. Մարտիան
14. Գրիգոր Արարիկեան
15. Գրիգոր Աճեան
16. Խորէն Փէլիկեան
17. Յարութիւն Սերոբեան
18. Յովհաննէս Մկրեան
19. Սուրբոս Ստեփանեան
20. Սահակ Տ. Սարգսեան

ԱՇԽԱՏԱԿԱՆՔ

(Ս. Վ. իմակ)

Գումգալիու, Կիլիկի վարչա և
Գումգալիուի դարչա

21. Գրիգոր Պէրալեան
- Ր. Բացակայութիւն ստաճին 1
- Ր. 2 Բացակայութիւն Երկրորդ 1
- Ր. Պ Բացակայութիւն բանասիր պատճառ 1
- Հ. Հրատարակչի 1

22. Գէորգ Ստրոսիոսեան
23. Խաչիկ Մանուկեան
24. Կարապետ Արարիկեան
25. Համարձու՝ Մաղարեան
26. Միմա Գարաբեան
27. Յովհաննէս Խոստարեան
28. Յովհաննէս Պոլադեան
29. Յովհաննէս Սուրբեան
30. Ն. Մէլիքեան Տարթուս
31. Պօղոս Պատնասեան
32. Պետրոս Քիլիկեան
33. Ռուբինեան
34. Սարգիս Արարիկեան
35. Սահակ Ապրո
36. Սեփեան Մանուկեան
37. Փէլիքեան Տարթուս

(Ր. Վ. իմակ)

ՊԷՆԻՍՅԱ

38. Բարսեղ Հարամեան
39. Կարապետ Ս. Խիլիանեան
40. Յարութիւն Մարտիան
41. Խաչատուր Ղազարեան
42. Կարապետ Գ. Փարապետեան
43. Մարութիւն Տրեմեան
- 44.

ԽՈՒՍԿԱՆՔ Ս. ԽՈՒՍԿ

45. Յովհաննէս Շահեան
46. Յովսէփ Ս. Մաղարեան
47. Սերոբ Պատնասեան
48. Ստեփան Արարիկեան

38. Խոսկաւոր Ս. Կարապետ
49. Միմա Պաշտօնական
50. Յովհաննէս Տրեմեան
51. Նկրողոս Արամեան
52. Տրոս Փարապետեան
- (Ր. Վ. իմակ)
- Քերտ
53. Արիկ Ռեան
54. Գրիգոր Սիլիկեան
55. Մարտիոս Յ. Տրեմեան
56. Միմա Մարտիան
57. Նիկոլոս Քարապետեան
58. Ստեփան Սերոբեան
59. Տեղեմար Մ. Էրազմեան
- 60.
- 61.

ԳԱՍՏՐՈՎ ԿՈՒՄՆ

- 62.
- Միմա Պաշտօնական
63. Կարապետ Պ. Պէրեանց
64. Յակոբ Կոստանդեան
65. Յակոբ Պ. Խոստարեան
66. Յովհաննէս Արարիկեան
67. Տրեմեան Խոստարեան
- Պէլիքեան և Ղազարիու
58. Յարութիւն Մէրեճի-Գուլի

(Ր. Վ. իմակ)

- Ղազարեան և Խիլիանեան
69. Յովհաննէս Կասեան
70. Ստեփան Պէլիկեան

Գրքագրի անուն	ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԵՐԵՍՓՈՒԱՆՔ	Մուշ
71. Կարապետ Շահապուզեան	Կարին	121. Ստեփան Պ. Պ. Փարազեան
72. Մկրտիչ Մուրադեան	Բ. Պ 101. Մանուկ Առլանեան	Տիվրիկ
Զարչրզապետ	Գեորգիան	122.
73. Յակոբ Եղեմեմեան	102	Զէյրուկ եւ Մարաշ
Ենիմանուղի Սամարիոյ	Աղրիանուպոլիս	123.
74. Օգոստ Խոնապուրեան	103. Ռուբին Կիւմրի շէրտանեան	Տրապիզոն
Թօնիզապետ	Նիկոսիոյ	124. Մկրտիչ Կիւմրեան
75.	104. Տեղբան Կիւմրի շէրտանեան	Գարուտա
Էլուպ Ս. Էղիա եւ Ս. Սատուանաճիկ	Ալկ	125.
76. Գարեգին Յ. Մելիքեան	105. Պետրոս Միտրոսեան	Տիգրանակերտ
Գորոշիչ	Զարանիսար	126. Թաղէս Թէրեան
77. Աստիա Ինիտարեան	106.	Վան
Հասար եւ Պոյաճի զիոյ	Արարկեր	127. Սիմոն Մարտունեան
78. Յովհաննէս Կորեան	107. Կարապետ Խաչիկեան	Բ. Պ Աղրամար
Նոր զիոյ եւ Սրէնիա	Բաղէշ	128.
79. Ղազար Հովուեան	108	Հաշիկ եւ Այնթապ
Պարապետ	Պրուտա	129.
80. Ասատուր Գուշատաշեան	109. Քրիստոստուր Ղազարեան	Սերաստիա
81. Մկրտիչ Գ. Էսաեան	Երզնկա	130. Մկրտիչ Մելիքեան
82. Յովհաննէս Կրճիկեան	Բարսիլ	Բուսնուխ
Բարսիլեան	110. Մելքոն Հալաճեան	131.
83. Յարութիւն Զեմբրեան	Անուսիա	Կարս
84. Յարութիւն Գ. Տառեան	111. Համբարձում Ալանաճեան	132. Աբրահամ Յ. Այվազեան
(Ե. Վիճակ)	Բարս	Բ. 2
Սամարիա	112. Յովհաննէս Աղնաօրեան	Զնկիւճագ
85. Անիկան Պէրեան	Եղեմիա	133. Համբարձում Սարգիսեան
86. Անտիա Քոլոլեան	Բ. 2	Գաղատիա
87. Եղիազար Մելիքեան	113. Յակոբ Իսթրանեան	134
88. Միսա Ճաֆաճեան	Մանճըլիս	Ատանա
89. Յակոբ Քաղապետ	114.	135 Սիմոն Պ. Կորասունեան
90. Յակոբ Ամանեան	Հանըն	Բ. Պ
91. Նազարէթ Շահապուզեան	115.	Սրբիոյ
92.	Երզնկա եւ Բարսիոյ	136. Մատթէոս Ալիքաճեան
93.	116.	Բ. 2
94.	Եօզրատ	Եօզրատ
Խաղիոյ	Թէրիտապ	137. Լօռֆէթ Պալեօզեան
95. Առաքել Ալթուն Տորթ	117. Տեղբան Գ. Սիմանեան	Մարտիա
96. Խաչատուր Պ. Միտրոսեան	Բ. Կեսարիա	138.
97. Ուլթոս Պիլիկեան	118 Մատթէոս Մ. Այվաճեան	Իզմիր
98. Սարգիս Արապեան	Բ. Պ	139.
99. Սարգիս Աբրահամեան	119. Յովհաննէս Կազմեան	Լգիպոս
100. Սիմոն Միտրոսեան	Բ. Պ 120. Յովհաննէս Յովակիմեան	140

ՕՐԱԿԱՐԳ

1. Տեղեկացիր Յունաստանի եւ Իրանաստանի միացեալ դիւանաց վարչութեան խոստովան Ստյ Տ. Մկրտիչ Կարապետի հրատարակեալ եկամտանք թղթային ժողովոյ մատուցած անդեկագրին վրայ :
2. Վերաքննութիւն Սանմակարդութեան. — Երկրորդ ընդերցումն ստաշարիկայ փոխտիկի տրամադրութեանց. — Վիճարանութիւն Ս. Յոյտաւոյ վրայ, որ պարտական վարչական մարմնոյ՝ ժողովոյ, խորհրդոյ եւ ճոզարարութեանց կազմակերպութեան վերաբերեալ փոխտիկութիւնը :

ԱՏԵՆԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՂՈՒԹԻՒՆՔ

Ատենաճր բացուեցաւ ժամը 7 ին ի ներկայութեան 40 երեսփոխանաց, որոց թիւն ի վերջոյ յանդեցաւ 12 ի :

Ընդունելութիւն նախընթաց նստի ատենագրութեան
Ատենագրեալ փառան հրատարակեալ եւ նախ խոսնակը նախընթաց նստի ատենագրութեան վրայ՝ եթէ զխոսողութիւն ունին՝ ը՛ր եւ :

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Ք. ԷՑ. — Դեռ ատենագրութիւնը չէ առած :

ԵԱԶՊԱԶԵԱՆ Ն. ԷՑ. — 187 երեսի Ա. սինակին միջ իմ մէկ խօսքիս արձանագրութիւնը թերի է, որ սլտի բլլոյ ստղէս. « թէ անհատական ինդիքներու համար Պարտիարքարանն ազդու միջոց մը կրնայ զորոճեալ, Վանցի Պոզու վարդապետը տաճկի մը բողոքին պատճառաւ Տիվանի ճինայթիւն միջ եղած դատէն ազատելու է, ինչպէս աղաւաճ է ուրիշ ասթիւն :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱԵԱ. — Ուրիշ զխոսողութիւն եթէ ընող չկայ, ատենագրութիւնը բուէի սլտի զնեմ :

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Ք. ԷՑ. — Ըսի թէ ատենագրութիւնը զեռ չեմ առած, որպէս զի զի ստղութիւն՝ եթէ ունիմ՝ կարենամ ընել :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՑ. — Ամենն ալ առած են, եւ ահա զխոսողութիւն ընող ալ կայ :

ԶԱՅՆԵՐ. — Ետեւրեմիս այսօր կրցանք առնուլ ատենագրութիւնը :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ԷՑ. — Ատենագրութեան ուշ մտաւուն պատճառներ կան. քանի մը եքեալս խոսք գրասօր սլտի տային իրենց խօսքերն՝ ատենագրութեան միջ անցնելու համար. ասանց մէ եւստաֆեան Լիվնային հայիւ շարեքարթի կրցաւ հասցնել իւր ձեռագիրը. հետեալիս Ատենագրեալ փառային ծաղկաբոյն՝ որ ամենէն վերջը սլտի գրուէր, այս պատճառաւ ուշ մտաւ, եւ ատենագրութեան տարագրութիւնն երէկ հոգիւ աւարտելով, ամանց երէկ՝ եւ այլոց այսօր արուեցաւ :

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Ք. ԷՑ. — Ատենագրութիւնն ըստ կրնանագրութեան դունէ 24 ժամ յառաջ սլտք է ցրտի երեսփոխանաց. քանի որ այսպէս եղած չէ, որչնքը չը ներկր որ այսօր վաւերացուի. ուրեմն սլտք է մտայ որ կարգանք եւ յետոյ վաւերացուի :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱԵԱ. — Ստոյգ է որ ատենագրութիւնն այս անգամ ուշ հասաւ ձեռքերնիս. սակայն բնականաբար խօսողներն իրենց ատենարանութիւնները կարգացած են. եւ ահա

Ետևորապէս Լիւնտին խոր դիտողութիւնն ըրաւ : Ի՞նչ ընենք , Եւստիֆեան Լիւնտին ուշ տուաւ իւր գրաւոր ատենախօսութիւնը , ես ալ որ հաւարածոյ մը սխտի շինելի , անոր գրաւոր ատենախօսութիւնը շատած չի կրնար պատրաստել : ոչ Քրիստոստար Լիւնտի , ոչ ես և ոչ ուրիշ որ իրաւունք չունինք բռնաձալ Ատենադպիր է-ֆիւնտինն զէմ , քանզի Պօլսոյ մէջ զժուարութիւնը պահաւ չեն , որ այստիտի գործոց մէջ յաճախ արգելքներ կը յարուցանեն : Հիմա խընդիրն ատենադրութեան խմբագրութեան վրայ է , ըստ որում կանոնը կը պահանջէ որ դիտողութիւնն ունեցողներն ընեն և առանց վիճարանութեան քուէի դրուի , ուստի թէ որ ուրիշ զիտողութիւն ընող չկայ խմբագրութեան վրայ , սխտի սրարտուարիմ քուէի զնել : Գալով Քրիստոստար Լիւնտինն՝ որ ատենադրութիւններն ամեն ատեն ուշ հասած համարելով բողոք կը-նէ , այդ ուրիշ խնդիր է , կրնայ ատանձին զը-րաւոր բողոք մատուցանել : Արգեօք ուրիշ զիտողութիւն ընող կայ՝ ատենադրութեան խըմբագրութեան վրայ :

ՌՈՒՍԻՆԵԱՆ ԷՑ . — 174 երեսին Ա. սիւնակին 16րդ տողին մէջ տպագրական տառադր-խաւ մը սարգած է իմ խօսքերուս կարգը , որ ծուռ խնամտ չտալու համար սէտք է ուղղուի . այն է « խոչընդոտը դարձեալ տեսնելով » սխտի ըլլայ խոչընդոտը քարձեալ տեսնելով :

ԱՏԵՆԱԴՊԻՐ ԷՑ . — Ուստինեան Լիւնտին ինքն ուղեց իւր ատենախօսութեան տպագրա-կան փորձերն նայել , և բանիցս տունն ու տպարանին մէջ նայեցաւ և սրբագրեց : Հետևա-բար ես վստահելով իրեն՝ դարձեալ աչքէ ան-ցունել տեղորդ համարեցայ :

ՌՈՒՍԻՆԵԱՆ ԷՑ . — Ուրիշ դիտողութիւն մ'ալ ունիմ . ատենադրութեան ծածկիցթիւն վը-րայ մինչև հիմա ԻՐԱՆՈՒՆԻՔ ԵՒ ՊԱՐՏԻՔ կը զըր-ուէր , այս անգամ տեղափոխելով պարտք և իրաւունք եղեր է . ստիկա սխալ է . թէ որ տը-պարանն ըրեր է այս սխալը , հոգ չէ , կրնայ շտկուիլ ուրիշ անգամ : Պարտք և պարտիք բա-ռերը տարբեր նշանակութիւն ունին բեմական լեզուի մէջ . սրարտք՝ տանկերէն պօրճ կը նշանա-կէ և գաղղիերէն dotte (տէշ) բառին կը պա-

տասխանէ , որ նիւթականի համար կը գործած-ուի . իսկ պարտիք կամ պարտաւորութիւն բառե-լը ուրիշ նշանակութիւն ունին :

ԱՏԵՆԱԴՊԻՐ ԷՑ . — Ես այնպէս գիտեմ , թէ հայերէն լեզուին մէջ այդ երեք բառերն ալ մի և նոյն նշանակութիւնն ունին . սակայն բեմական լեզուի մէջ տարբերութիւնն ունին ե-ղեր ըստ Ռուսինեան Լիւնտիի , այդ չեմ գի-տեր : Մեր սողինն մէջ բեմական լեզուն ո՛վ հաստատեց , ո՛ր հոյ Արտղէմիան խմբագրութեան , վաւերացոյց ու սողովին ընդունուեցաւ գործա-ծութիւնը : Գալով այդ երկու բառերուն կարգին փոփոխութեան՝ տարբանը , որ այս անգամ նոր էր , ըրեր և մեր տեսութեանն վրայեր է . սա-կայն ըստ իս նշանակութեան տարբերութիւն չըլլար ատով :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ . — Թէ որ ուրիշ խօսք չկայ ատենադրութեան վրայ , քուէի սխտի զը-նեմ :

ԽՕՃԱՍՍԱՐԵԱՆ Օ . ԷՑ . — Խօսք կուգեմ :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ . — Խօսքը ձերն է՝ ե-թէ ատենադրութեան խմբագրութեան վրայ է խօսելիքնիդ :

ԽՕՃԱՍՍԱՐԵԱՆ Օ . ԷՑ . — Ես երեսփոխան-ներ տեսայ , որ երկի տպարան կերթային կը սրբագրէին իրենց ձեռագիրները . այս թոյլ-տուութեամբ հոս խօսուածները կը փոխուին , և իրենց խօսածներուն հակառակը կը տարին ա-տենադրութեան մէջ : Ես ասոր փորձն անձամբ տեսած ըլլալով և հարկ չտեսնելով՝ հոս յան-ուանէ յիշել , և քանի որ ատենադրութիւնն ուշ հասած ըլլալով ձեռքերնիս , հաւանականա-բար զեղծումներ եղած կրնան ըլլալ անոր մէջ , կը սրարտուարիմ առաջարկել Դիւանին՝ որ ատե-նադրութիւնը քուէի չընէ և թոյլ տայ մեզ որ կարդանք հասկանք եղած խօսքերն , և եթէ դիտողութիւններ ունինք ընենք , և յետոյ վա-ւերացուի :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ . — Ըսի թէ խնդիրն ատենադրութեան խմբագրութեան վրայ է . այս մասին ամէն ոք կրնայ դիտողութիւն ընել , իսկ անկէ դուրս ոչ երբէք : Օգտն և Քրիստոստար Լիւնտիններուն ըսածները տարբեր խնդրոյ կը վերաբերին , կան ու կը կենած և կրնան

լուծուիլ , բայց հիմա ժամանակը չէ : Ըստ որում երկու երեսփոխան ատենադրութիւնն ոչ միայն կարգացեր են , այլ և սրբագրութիւնն ալ առաջարկեցին , որ նշանակուեցան , ուստի հի-մա ուրիշ բան չեմ կրնար ընել , բայց եթէ ժո-ղովին կամքը հարցնել և ըստ այնմ՝ ատենա-դրութիւնը քուէի զնել :

Անմիջապէս քուէի դրուելով , ժողովն 9 քուէի զէմ՝ 15 քուէով ՈՐՈՇԵՑ յաջորդ նասին թողուլ ատենադրութեան վաւերացումը :

2.

Բացակայութիւն

Ատենապետ փաշան՝ օրինաւոր պատճա-ռաւ բացակայութիւննին զրով յայտնող երես-փոխանաց անունները հաղորդեց ժողովին , որք են .

Ուղղեղորութեան պատճառաւ բացակայ՝
Տ . Կարապետ վարդապետ Սերոյիբեան :

Հիւանդութեան պատճառաւ բացակայ՝
Տ . Ներսէս վարդապետ Աղանեան

Խաչատուր Լիւնտի	Միտարեան
Նշան	» Գաղապեան
Պետրոս	» Քէրէսթէճեան
Սիմոն	» Նորատուեկեան
Սիմոն	» Միքայէլեան
Տիգրան	» Կիւմիւշկէրտանեան

Եւ յուեղցուց որ ասանցմէ Ս. Միքայէլեան Լիւնտինն խնդիր մ'ալ կցած է իւր նամակին մէջ , այն է իւր ատենախօսութիւնը կարգաւ այ-սոր ժողովին մէջ , պատճառելով որ ատենադրու-թիւնն ուշ ցրուած ըլլալուն համար երեսփոխանք իւր կարծիքները կարգաւ և սերտելու ժամա-նակ ունեցած չեն կրնար ըլլալ :

Նաեւ Ատենապետ փաշան Ազգային երես-փոխան Ամասեան Լիւնտինն երկրորդ բացակա-յութեան ատթիւ դրիւած ազգարար նամակին զէմ բողոքադրով մը սրատախանած և նոյն ազ-գարար նամակը յետս դարձուցած ըլլալը ծա-նուցանելով , յիշեալ բողոքագիրը ներկայացուց ժողովին , որ կարգացուեցաւ , և ահաւասիկ պատճենը .

Բարձրաշնորհ Պատրիարք Տէր

5 Օգոստոս 1875 և 110 թիւ նամակովնիդ Ազգային ժողովին առաջիկայ նիստին ներկայ գտնուել հրաւիրելով , միանգամայն յետագայ ազգարարութիւնն ըրած էք :

« Ազգ . Նախընթաց նիստին երկրորդ ան-գամ՝ բացակայ գտնուած ըլլալով , եթէ յատա-« ջիկայ նիստին ալ բացակայ մնար , կամ բանա-« ռար սրատճանկիդ գրով չը ծանուցանէք ժողո-« վին , ձեր բացակայութեամբը հրաժարեալ պի-« տի համարիք ըստ 110րդ յօդուածոյ կանոնա-« դրութեան ժողովոյ . »

ԲՈՂՈՔ

Քննչէմ այս ազգարարութեան

Ժողովին յիշեալ կանոնադրութեան գոր-ծադրութիւնը նոր ժողովականէ մը պահանջելէ և նոյն կանոնադրութեան մէկ յօդուածովը այս-պիսի դատասարտական ազգարարութիւն մի ը-նելէ առաջ՝ պէտք է նոյն յօդուածն ու կանո-նադրութիւնը հաղորդուի նոյն ժողովականին :

Գատասարտութիւնն մը՝ իրաւունքի զէմ սրարտազանցութեանէ մը միայն կրնայ հետևիլ :

Արդ՝ քանի որ ժողովական իշխանութիւնը այդպիսի սրարտիք ունենալու , այսինքն բանա-ւոր սրատճառով ժողովին նիստին ներկայ չը կըր-նար գտնուիլս ԳՐՈՎ, ԵԱՆՈՒՑԱՆԵԼՈՒ ՊԱՐՏԱ-ԿԱՆ ԸԼԼԱԼԱՍ, ԳՐՈՎ, ԵՒ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԿԵՐ-ՊՈՎ ՃԱՆՉՈՒՑԱԿԱՆ ԶԷ՝ ԻՆՉ՝ նոյն իշխանութիւ-նը այս մասին զիս սրարտական և հետևաբար սրարտազանց և այս յանցանքով չէ՝ թէ ազգա-րարական պատիժ տնօրինել՝ այլ և սրբաստա-նելու անգամ իրաւունք չը կրնար ունենալ :

Ուստի մերժելով թէ այդ սրատախանու-թիւնը և թէ ազգարարական պատիժը , կը սրար-տուարիմ համարձակիլ Բարձրաշնորհ Տէր , վե-րադարձնել ներկայովս ձեր Սրբալիութեան վե-րայիշեալ դատասարտութիւնը հաղորդող 5 օ-գոստոս 1875 և 110 թիւ գրութիւնը :

Եւ կը յուեղում կրկնելով թէ , քանի որ մինչ այսոր ինձի անձանթի եղած այդ կանոնա-դրութիւնը պաշտօնական կերպով չը հաղորդէ՞ այդպիսի ժողովական սրարտք մի ունենալու գիա-ցած և ընդունած չը սխտի կրնամ ըլլալ :

Այլ յուսամ Սրբազան Տէր, որ ձեր անաշատ դատարարութիւնը իրաւացի պիտի դանկ լով այդ բողոքը և պիտի բարեհաճիր ի գերեւ հանել այդ դատարարութիւնը յանուն արդարութեան և սրտաշօժ պիտի անօրինէք :

Եւ որով մնամ Ձերդ Սրբազնութեան և սիրելի ազգիս միշտ անձնուէր

28 Օգոստոս 1875 Ե. ԱՄԵՆԱՆ

Բնառ

Բողոքագրին ընթերցումն ևս ևս Ատենապետ փաշան հարցցուց ժողովին թէ՛ կը համարե՞րք թէ ոչ, վիճարանութիւն բանալ այս մասին :

ՌՈՒՍԻՆԵԱՆ ԷՖ. — Վիճարանութեան հարկ չկայ. իրաւունք ունի Ամասեան Էֆէնտիֆն այս բողոքն ընելու, քանի որ Ազգային ժողովին կանոնադրութիւնը պաշտօնապէս իրեն չէ հարգուեր :

ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ Օ. ԷՖ. — Եթէ ներքին ալ ըլլայ Ամասեան Էֆէնտիֆն իւր պատճառարանութիւններովը բողոքել, ապա քանի որ ներքին չը կրնար ըրոյ պաշտօնական նամակ մը ևս դարձնելու անբաղարարութիւնն, որով նախատինք մը ըրած է. պէտք է այս պարագայն արձանագրուի և իրեն ալ հաղորդուի :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Բողոքագիրը թէ և Սրբազան Նախագահին ուղղեալ, բայց Գիւանին յանձնած է առանց բան մը լռելու, և իւր բովն ալ չէ սրահած. Նորին Սրբազնութիւնը նամակագրին անբաղարարութիւնն ըրած կ'ըլլաւ ըլլալուն նկատմամբ խօսք մը չընելու համար ժողովին հարցնել պարտաւորեցայ : Բայց հիմա կ'իմանամ որ Սրբազան Նախագահին չը մատուցուած նոյն բողոքագիրը՝ Գիւանն եկեր և բացուեր է. եթէ Նորին Սրբազնութիւնն ուղղակի բացած և կարգացած ըլլար, թերևս Գիւանին սաղ սրտաշօժ չէր դատեր և ինքնուրոյն պէտք եղածը կը տնօրինէր : Գալով Ամասեան Էֆէնտիֆն բողոքին, կարծեմ թէ մէկը ժողովի մը անդամ ընտրուելն և ինքն ալ ժողովակաւորութեան պաշտօնը յանձն առնելն ևս, չըստ պատկեր, իւր պարտիքն ու իրաւունքը ձանձուր համար, որ իրեն պաշտօնապէս հաղորդեն նոյն

ժողովին կանոնադրութիւնը. Ամասեան Էֆէնտիֆն երեսօտիտան ընտրուած է, կրնար գեթ հետադարձութիւնն յաղեցնելու համար, Ազգային ժողովին կանոնադրութիւնը ուղղել կամ զրոյնել և ամենայնի տեղեկանալ. նաև կարծեմ թէ օրէնք կամ կանոն մը հրատարակուելէ ևս հարկ չկայ որ մասնաւոր կերպիւ հաղորդուի իւրաքանչիւր ումեք. այս կէտն Ամասեան Էֆէնտիֆի գիտութեանն վրայած է թերևս : Ինչ որ ալ է, ժողովին կը հարցնեմ թէ կու՞ղջ այլ ևս այս խնդիրը յուղել, թէ ոչ՝ կը հաճի Սրբազանին յանձնել որ ինք իր կողմէ պէտք եղած պատասխանը տայ Ամասեան Էֆէնտիֆին, ըստ որում զիրն իրեն ուղղեալ է :

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ. — Այո՛, ինձ տըւէր բողոքագիրը. ևս պէտք եղածը կը պատասխանեմ. ևս զիտեմ ընելիքս, անոր մէկ օրինակ կանոնադրութիւն կը գրիւմ նամակաւս :

Ատենապետ փաշային վերջին առաջարկութեան դէմ դիտողութիւն մը չըլլալով, խնդիրը Նորին Սրբազնութեան յանձնել ՈՐՈՇՈՒԵՑԱԻ :

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ. — Ժողովին կը յիշեցնեմ որ 3 անգամ բացակայ գտնուող երեսօտիտանայ հրաժարեալ համարուիլը շատ ծանր բան է. կանոնադրին այդ տրամադրութիւնը բարեօրինութեան պէտք ունի :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Էս ալ այդ կարծիքն էմ. և սրովհետև կանոնադրութիւնը վերաբնեցի է և բնականաբար վերաբնեմութեամբ բարեօրինութիւններ պիտի ըլլան, ուստի կրնանք այս խնդիրն ալ վերաբնեմութեան ժամանակին ձգել, բայց նախ Սահմանադրութեան վերաբնեմութեան մեծ գործը կատարենք :

ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆ Մ. ԷՖ. — Սրբազան Հոր առաջարկութեան ևս ալ ձայնակից եմ :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Սրբազանը չ'առաջարկեց, այլ գիտողութիւն և կարծիք յայտնեց :

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ. — Կառաջարկեմ որ բարեօրինութիւնն այդ կէտը :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Շատ լաւ. սակայն առաջարկութիւնները պէտք է զրով յանձնուին Գիւանին, որ նկատողութեան առնուին : Ուստի Գախաձեռնեան Էֆէնտիֆն շնորհ կ'ընէ գրի առ-

նել առաջարկութիւնը և Սրբազանին ալ ստորագրել տալով Գիւանին յանձնել :

ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆ ԷՖ. — Առաջարկութեան հեղինակը և՛ և՛ որ գրեմ :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Շատ լաւ. բայց կ'ուզեմ որ Սրբազան Նախագահին լուր որ առաջարկութիւնն զրի տուէր և Էֆէնտիֆն ալ ստորագրել տուէր և Գիւանին յանձնեցէք. բունի որ դուք ալ ձայնակից էք առաջարկութեան դուք ըրէք այս շնորհը :

ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆ

Ատենապետ փաշան՝ Տիւրիկի վիճակին երեսօտիտան Ծովիկեան Պօղոս Էֆէնտիֆն հրաժարուիլ և կամ ըլլալը յայտնելով ներկայացոյց ժողովին, որ կարգացուեցաւ, և ահաւասիկ :

Ամենապետիւ Սրբազան Հայր

Երեսօտիտանական փախուել պաշտօնին համեմատ՝ ըստ հարկին սրտկառելի ժողովոյդ ներկայանալ անձնական տեղաբնութիւնս չ'ներեւուն, պատասխանատուութեան ազատ մնալու համար, հրաժարական մատուցանել կը պարտաւորիմ :

Խորին յարգանքս հանդերձ ընդունելութիւնը խնդրելով մնամ

ՊՅՆՈՍ ԵՈՂՈՎԵԱՆ

29 Օգոստոս 1875

Կ. Պօլիս

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Եթէ այս հրաժարականը սարգ և ոչ պատճառարանեալ կը նկատէ ժողովը, բուէի պիտի զնեմ :

ԳԱՓԱՄԱՃԵԱՆ Մ. ԷՖ. — Արդէն կանոնադրութեամբ ներքին է հիւանդութեան սրածառաւ բացակայութիւնը. միթէ օրէնքը բուէի կը զնէք :

Բայց ուրիշներն տար հակառակ կարծիք յայտնելով՝ հրաժարուիլը բուէի դրուեցաւ և ժողովն դոյն իրր սարգ հրաժարական դատեց բուէով, և ԸՆԴՈՒՆԵՑ Ծովիկեան Էֆէնտիֆն հրաժարեալ :

Ը.

Նամակ Տատեան Յարարին պ'յի

Ատենապետ փաշան ժողովին ուշադրութեան ներկայացոյց հետեւեալ նամակը :

Ամենապետիւ Սրբազան Հայր

Բաղմարտիկ դրողմանցս պատճառաւ մէկ երկու ամիս չը պիտի կրնամ Ազգային ժողովն նկատեալ ներկայ գտնուիլ :

Այլ խնդրեմ որ ձեր Սրբազնութիւնը բարեհաճի այս ստիպողական կայութիւնս մեր պատկառելի ժողովին յայտնելու : Սոյն հետաւորութիւնը չը պիտի կրնայ իմ ամենաօրինակ ազգիս յատկապէս յիշեմ և երջանիկ ապագային համար ունեցած ջերմ փափաքս, և մեծապատիւ պաշտօնակցացս 'ի սէր ազգին ցըցուած ջանքերուն և գովելի ծառայութեանցը վերայ ընելիք ուշադրութիւնս թեթեւեղ :

Մնամ միշտ

Ձեր Վեհ Սրբազնութեան

Իսկիւտար Խոնարհ Ծառայ և որդի
29 Օգոստ. 1875 ՅԱՐԱՐԻՆ Կ. ՏԱՏԵԱՆ

Ատենապետ փաշան բուէի դրուել և ժողովը միաձայնութեամբ ԸՆԴՈՒՆԵՑ Յարութիւն պէյի խնդրած բացակայ արտօնութիւնն երկամսեայ բացակայութեան համար :

Ճ.

ՌՈՂՈՒԳԱԳԻՐ ԵՐԵՍՓՈՒԱՆԱՑ ՈՄԱՆՑ

Ատենապետ փաշան՝ 3 երեսօտիտանայ կողմէ ստորագրեալ բողոքագիր մը մատուցուած ըլլալը յայտնելով՝ ժողովին ներկայացոյց դոյն, որ կարգացուեցաւ, և ահաւասիկ :

Ամենապետ Ատենապետ Ազգային Ժողով

Այս օրերս լրագրաց մէջ կարդացիք որ Ազգային Վարչութեան Խառն ժողովը մի բանի վարդապետաց և պիսկապատութեան վկայագիր տուեր է, որոյ մին է հանրաձայնութեան Արեւիճեան Գրիգոր վարդապետ Առաջնորդ երջնկացու, ու

կէտը նկատողութեան առնուլ, վասն զի բնութեանը անձը տեղւոյն զիրքն ու բնակչոց սովորութիւնները ճանչցող մէկը պէտք է ըլլայ. բայց ըստ որում ընտրութիւնը թեմականաց իրաւունքն է, պիտի ըստի թէ մեք ի՞նչ կրնանք ընել. մենք ուրիշ բան չենք ընել, այլ միայն կրնանք քանտրտա ցուցնել. հոս գտնուող եկեղեցականաց մէջ բարեջան և արժանաւոր անձինք կը ճանչնանք իրաւ. սակայն տեղւոյն դրոյ և ժողովուրդին սովորութեանց անձաշակ ըլլալուն համար կարող չեն, ինչպէս որ այն կողմերը գացողները գիտեն և կրնան վկայել: Աերջագլխի թող կաթողիկոսին հրաժարականն ընդունուի, և գործը քանտրտա ցուցուներուն մընայ. ամեն որ ազատ է իւր քանտրտան տաւջարկել. ևս ալ իմն առաջարկել կը խոստանամ, երբ կաթողիկոսին հրաժարականն ընդունուի:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Խօսքը Մանկասարհան էֆէնտիին է:

ՄԱՆԿԱՍԱՐԻԱՆ Խ. ԷԹ. — Յայտնի է որ խնդիրն որոյ վրայ կը վիճարանինք, կաթողիկոսական է և յատկապէս Սոյ կաթողիկոսի մը խնդիր. յայտնի է նաև որ այս խնդրոյն նկատմամբ երկու միայեալ դիւանաց կողմէ տեղեկագիր մը կայ վիճարանութեան ենթարկեալ. ըստ իս վիճարանութեան օրինաւորութիւնը կը պահանջէ միայն այդ դիւանական տեղեկագրին պարունակութիւնը քննութեան առնուլ և որոշում մը տալ թէ խնդիրը հո՞ս լուծել արժան է, թէ ոչ՝ վարչութեան յղել: Ես ինձմէ առաջ բեմն ելնող առեւտարան էֆէնտիին չափ խնդրոյն վրայ պատմական տեղեկութիւն չունենալով, ոչ կըրնամ պատմական տեսութիւններ բերել և ոչ ալ մէկէն ի մէկ Ս. կաթողիկոսին անձը քննադատել. միայն սա կ'ըսեմ թէ միայեալ դիւանաց տեղեկագրին եթէ նայելու ըլլանք՝ խնդիրն արդէն լուծուած է, որովհետեւ տեղեկագրին այն կերպով եկած է հոս, որպէս թէ լուծուած ըլլար խնդիրը, և ո՞վ չգիտեր թէ այս խնդիրն եթէ իրր գաւառական խնդիր նկատուելու ըլլայ, պէտք է Վարչութեան վերադարձնել. եթէ խընդիրն այսպէս մէկ բուկով վարչութեան գարծընել է ուղուածը, ասկէ անդին ուրիշ գործ մը

չմնար. բայց ի՞նչ ընենք որ խնդիրը ձերբակալել տանք և վրէժ տաճունք անկէ, որովհետեւ կրկին հոս կը վերադառնայ նոյն կացութեան մէջ. ևս ուրիշ օրինաւորութիւն մը չեմ տեսներ, բայց սա միայն, մեզի եկած տեղեկագիրը քննադատութեան առնուլ. ուրեմն կ'սկսիմ իմ քննադատութիւնս ընել տեղեկագրին վրայ, թէ որ ներուած է: Թէպէտ ևս չեմ կրցած բառական նշանակութեամբ աղէկ մը հասկնալ թէ ո՞րն է կարծիք, ո՞րն է բարեփոխութիւն կամ առաջարկութիւն, այսու հանդերձ կարծիք միայն պիտի յայտնեմ, և այն ալ եզրակացութեան մէջ:

Միայեալ դիւանաց տեղեկագրին ըստ իս Վարչութեան խառն մասնաժողովոյ տեղեկագրին գրեթէ կրկնութիւնն է. վասն զի անոր մէջ լուսարանուելու արժանի բան մը չեմ գտներ. այլ ինչ որ խառն մասնաժողովը տեղեկագրած է առ Վարչութիւնն, նոյնն ամբողջութեամբ նըշանակուած կը տեսնեմ Միայեալ դիւանաց տեղեկագրին մէջ: Մկրտիչ կաթողիկոսի կողմէ եղած չորս առաջարկութեանց համար՝ առանց բացատրելու թէ անոնցմէ ո՞րն է եկեղեցւոյ օրինաց կամ առանդութեանց հակառակ, միայն կ'կարծեմ որ անոնց իսպառ անընդունելի ըլլալը ժողովը հաստատել է: Ես չեմ կարող մէկէն ի մէկ ըսել թէ անընդունելի են. դոյս ըսելու համար պէտք է որ եկեղեցական հարք մեր կանխառ բացատրեն նոյն առաջարկութեանց եկեղեցւոյ և Վահմանադրութեան դէմ ըլլալը. լով չոր խօսքով մը չըսուիր թէ խարառ անընդունելի են, այլ բացատրութեամբ, և այդ խօսքը արդէն իրրե թէ վճիռ մ'է որ ըսուած է, և չէր կրնար ըստիլ առանց բացատրութեան:

Նոյն տեղեկագիրը կ'ըսէ նաև թէ խնդիրն իւր ամբողջութեամբ պէտք է յանձնուի Վարչութեան. բայց արդէն ամբողջութենէն հանած է խնդիրը. այն է չորս առաջարկութեանց առանձինն որոշուելու խնդիրը. և քանի որ ամբողջութենէն ելած է և պիտի կրնայ հոս խընդիր վնիլ և նոյն տեղեկագիրը քննադատուի, առանց վարչութեան վերադարձնելու իմ կարծիքս կը յայտնեմ եզրակացնելով որ՝ աւելի լուրջ Մկրտիչ կաթողիկոսը հոս բերել տալ թող զայ անձամբ իւր գործոց համարը տարու

ուր որ անկ է. ևս խնդիրը չեմ հաներ ժողովն դուրս մինչև որ կաթողիկոսն անձամբ գայ հոս ի ի պաշտօնավարութեան համարը տարու. և երբ ինքը հոս գալու յօժարակամ գտնուի, թող Սոյ թեմականը ազատ քուէարկութեամբ երեք տեղադրուի ընտրեն և ինք ալ անոնցմէ մէկն ընդունի և անմիջապէս հոս գայ: Արծեմ թէ այս միջոցաւ խնդիրն առ այժմ խաղաղութեամբ և հանգարտութեամբ կրնայ իւր լուծումն ստացած ըլլալ, առանց կուտակցութեան և երկուսուակութեան տեղի տալու: Այս է ըստ իս ամենէն հնչու և գիւրին միջոցը՝ խնդրոյն օրինաւոր լուծմանը համար:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Խօսքը՝ Միայեալ դիւանաց տեղեկագրեր Մատթէոս Հայր սուրբինն է:

Տ. ՄԱՏԹԷՈՍ ՎԱՐԴ. — Հասկցոյ Ծաղկանոցի կաթողիկոսն առեւտարանութիւնը, և պիտի հասկնայի Մանկասարհան էֆէնտիին խօսքերն ալ՝ եթէ ոչ միայն պարզ գիտողութիւններ ընէր Միայեալ դիւանաց տեղեկագրին վրայ, այլ և սարացուցանէր իսկ: Սոյ խնդիրն էֆէնտիինը, իւր բնութեամբը գաւառական է. և արդէն 65 ի և 66 ի վարչութեան մէջ մանեղէ ետե, իւր դէմն ելած դժուարութիւնները տեսնելով նոյն վարչութիւնը՝ չէ թէ խնդիրը բնութեամբ իրեն չը վերաբերելուն համար, այլ իւր ձեռնհասութեան վեր ըլլալուն համար բերած էր զայն Ազգային ժողովոյ: Նոյնպէս 71—72 ի վարչութեան Գաղութական ժողովն ալ հոս պէտք էր բերել, և բերաւ: Զեր նախաքննիչ դիւանն ալ ուրիշ բան չըրաւ այս անգամ. այլ բնեց թէ ի՞նչ էր Սոյ կաթողիկոսութիւնն, և տեսաւ որ վանահայրութիւն մ'է միւսոն օժեւու և եպիսկոպոս ձեւնադրելու արտօնութեամբ. այս նկատմունքով խնդիրը հոս բերաւ: Գաղով այն չորս առաջարկութեանց՝ զորս կաթողիկոսն իրրև պայման կը ներկայացունէ, Շահապէ էֆէնտիին խիտ լու պատասխանեց. բայց պէտք է որ կրօնական տեսութեամբ ալ պատասխանուի անոնց: Կաթողիկոս մը օժեւու կ'ընդունի իւր ձախառը, բայց պայմանաւոր օժեւու կամ ձեռնադրութիւն չկայ երբէք Հայաստանեայց եկեղեցւոյ մէջ. այդ ըսկըրունքը պէտք է հերքուի:

Տէրութիւնը կրնայ վաղը 10 հազար զուրուշի ամսական մը կառնել. ասոր դէմ ըսելիք չկայ. բայց կաթողիկոս մը պէտք է ըսէ որ եթէ ամսական չը կառնուի պաշտօնա չեմ կրնար վարել: Կաթողիկոսարանին վախադրութեան գաղով, Հայաստանեայց եկեղեցւոյ պատմական կեանքին մէջ կը տեսնենք որ մեր կաթողիկոսներէն ոմանք Գուրն և ոմանք այլուր գացեր նստեր են. պարագայից բերմամբն այնպէս պարտաւորեր են ընել և ըրեր են: Բայց այսօր այսպիսի վախադրութիւն մը ընելու հարկ չկայ. Սոյ մէջ հարատահարութիւն կամ բռնութիւն չկայ կառավարութեան շնորհիւ, որպէս զի չը կրնայ իւր իրաւունքն ու իշխանութիւնն ՚ի գործ դնել. եթէ Բագան օղլախի ժամանակն ըլլար, ինչպէս բացատրեց Շահապէ էֆէնտիին, թերևս կրնար արդարանալ. եթէ ըստի թէ Սոյի վրէժն հակառակ և թշնամի են, ո՞վ կրնայ երաշխատուել թէ ուրիշ վիճակաց ժողովուրդն ալ միշտ պիտի բարեկամ մնայ իրեն և չպիտի թըշնամի ըլլայ: Ըսել է որ կաթողիկոս մը իւր անձով շարունակ իւր թեմերուն մէջ պիտի սըտըտի. ասիկայ չը կրնար ընդունուիլ ոչ այսօր և ոչ սարագային համար: Սոյ վիճակաց ընդարձակումը կը պահանջէ. ասոր դէմ կրօնապէս պատասխան կ'ուզուի. ահա տամ պատասխանը ձամանակաւ Սոյ ներքէս կաթողիկոսն Երուսաղէմայ մէջ ժողով դուստրած է, ուր սահման և կանոն դրած են վիճակաց համար. ուստի այս կանոնին հակառակ ըլլալով այդ առաջարկութիւնը՝ չընդունուիր: Առաջնորդութենէ աւելի արտօնութիւն կը պահանջէ. զիտե՞ք՝ ի՞նչ ըսել է այս. քաղաքական մասին առաջնորդութենէ աւելի արտօնութիւն ունեցողը մի միայն Հայոց Պատրիարքն է և Պօլսոյ մէջ. ըսել է թէ կուզէ այն արտօնութիւնը՝ զոր ունի մեր Պատրիարքը. կը հարցնեմ, միթէ ժողովը ասիկայ կրնայ ընդունիլ: (Չայեմ. — Ամենեկն ոչ) Ահա այս նըկատմունքներով միայեալ դիւանքս՝ խաղա անընդունելի ըսած ենք:

Գաղով խնդիրն ամբողջութեամբ Վարչութեան յանձնուելու կէտին, ներեցէր ինձ՝ որ քիչ մը ազատօրէն խօսիմ՝ այս մասին: Երբ ի սկզբան Սոյ խնդիրն հոս եկաւ, ժողովը պար

առարկէր օրէնսդրական մասն իրեն պահել և գործադրական մասը յանձնել Վարչութեան նշանական և Քաղաքական ժողովոց, որք զոր ժողովր սրաշտոնէութիւնը կը կազմեն. բոյց այսու հանդերձ հրահանգ մը պէտք էր տալ Վարչութեան որ ըստ այնմ գործադրէ. այս եղանակաւ չը վարուեցաւ ժողովը: Նոյն ժամանակներն երեսփոխան Լեֆնտիններէն մէկն աղէկ ատենարանեց, ընտրութիւնը գաւառին և վաւերացումը կեդրոնին պէտք է տալ ըստ. միայն կեդրոն բառը չը մեկնաւեցաւ այն ստեղծ. Հիմա ժամանակն է որ այս խնդիրն ալ ձեռքի և կեդրոն ըսելով Խառն ժողովն ըլլալն որչափ և ունոր յանձնուի:

ԱՅՆԱԳԵՏ ՓԱՅԱ. — Խօսքը Մելիքեան Լեֆնտինին է:

ՄԵԼԻՔԵԱՆ Մ. ԷՅ. — Վարչութեան Խառն ժողովը՝ Սոյ Տ. Միւրտիչ կաթուղիկոսի հրաժարականին նկատմամբ տեղեկագիր մը բերած ըլլալով, Չեանհատութեան և Երաւասութեան միացեալ դիւանք նոյնին վրայ իրենց նախաքննութիւնը մատուցին Ազգային ժողովոյն: Միացեալ դիւանայ տեղեկագիրը խնդիրն սյնայէս խնայտասիրած է, ինչպէս հարկ և օրէն էր խնայտասիրել, որուն մէջ երկու գլխաւոր կէտ կայ ուղարկութեան արժանի, ինչպէս վերջընթեր նիստին մէջ շատ լաւ բացատրեց Ատենայեալ փաշա: Մէկն է, Սոյ կաթուղիկոսական խնդիրը իբր գաւառական մասնաւոր խնդիր՝ Ազգ. Վարչութեան տնօրէնութեանն յանձնել. աւի սահմանադրական սկզբունքի խնդիր մ'է, որոյ լռածման համար օրինաց զխնել հարկ է:

Գիտէ՞ք, տեսիր իմ, որ երբ Սոյ կաթուղիկոսական խնդիրը ծագեցաւ այս ժողովին մէջ, երկարատե փիլիսոփայութեանց և յուզմանց սրտձառ եղաւ, մինչև որ նոյն ստեղծ վարչութեան տեղեկագիրն վրայ ժողովն պարտաւորեցաւ հասկնալով Սոյ կաթուղիկոսին ընտրութիւնը վաւերացնել, իբր « ընտրութիւնը գաւառին, վաւերացումը կեդրոնին » սկզբունքով: Ասի սահմանադրական սխալ մ'էր, զոր գործեց Ազգային ժողովն. այսպէս ըսեմ, մի միայն անտէք մնացած ընդարձակ փիլիսոփայ մը ակնարկը թափուր չի ձգելու նախանձով վաւերացնել, և սակայն ինչպէս

արժան էր, ժողովն վերջելը ձանչցու և համադրուեցաւ որ Սոյ կաթուղիկոսական ընտրութեան վաւերացումը իրեն չէր պատկաներ այլ միմիայն Ազգ. Վարչութեան Խառն ժողովոյ՝ իբր պարզ առաջնորդական կամ վանահայրական խնդիր մը: ժողովն իր սոյ սխալը ուղղեց և գործադրեց Աղիւստի կաթուղիկոսական խնդրոյն մէջ, զայն Ազգ. Վարչութեան Խառն ժողովոյ տնօրէնութեանը յանձնելով:

Ուստի Չեանհատութեան և Երաւասութեան միացեալ դիւանք իրաւամբ ըսած են, թէ Սոյ կաթուղիկոսական խնդիրը իբր գաւառական մասնաւոր խնդիր պէտք է իր ամբողջութեամբը Վարչութեան Խառն ժողովին տնօրէնութեանը յանձնել:

Տեղեկագրին երկրորդ կէտն է՝ Սոյ Տ. Միւրտիչ կաթուղիկոսին ըրած սրահանջմանց և առաջարկութեանց համար անընդունելի և անտնօրինելի ըսելը:

Էս ալ բննեցի և խորհրդածեցի որ Միւրտիչ կաթուղիկոսին ըրած չորս առաջարկութիւնները երկեղեցոյ և Ազգային Սահմանադրութեանց դրկութիւն հակասակ են. փնտռեցի ու չը գտայ թէ՛ երկեղեցոյ և թէ՛ Ազգ. Սահմանադրութեան մէջ յօդուած մը, որ Սոյ կաթուղիկոսին՝ կտաւաբութեանն ամսական մը տրուելու արտօնութիւնը տայ. մանուսնդ թէ Վիլիկոյ ընդարձակ փիլիսոփայ և բաղմամբի վանքերը այդպիսի կարօտութեան պէտք մը երբէք չեն դներ Սոյ կաթուղիկոսին վրայ. փնտռեցի և չը գտայ երկեղեցոյ և Սահմանադրութեան մէջ որոշ արամադրութիւն մը որ կաթուղիկոսարանին՝ Սիւնն սլուր փոխադրելու արտօնութիւն տայ. եթէ ի հուսն հաւածանայ մէջ սյգովի բացառութիւն մը տեղի ունեցած է, նախնի հայրապետը ակնորոշ տարին բնութեանն և ժողովրդեան կեանքը ապահովելու համար միայն ըրած են. չը գլխեմ թէ Սոյ Տ. Միւրտիչ կաթուղիկոսն ինչ հաւածմանց հանդիպեր է, որ Սոյ ակնորը սլուր փոխադրելու երած է. կարծեմ զիւրին է մակարերել որ այսպիսի ստիպողութիւն կամ հարկ մը երբէք երեւան նկած չէ. հեռեարար Սոյ ակնորոշ սլուր փոխադրուելու առաջարկութիւնը անտեղի և ինքնին մերժելի է:

Նոյնպէս են միւս երկու առաջարկութիւններն ալ. այն է Սոյ փիլիսոփայ ընդարձակութիւն և կաթուղիկոսական պաշտօնին առաջնորդութիւններէ աւելի Տէրութեան կողմանէ արտօնութիւն տրուելու կարեւորութիւնը:

Կարճ բառով ըսեմ. այսպիսի առաջարկութիւններ ազգային և եկեղեցւոյ դարաւոր սովորութեանց և օրինաց, ազգին կենացն ու գոյութեան յոյժ միտասակար են և ամեն հայու հոմար որ իր եկեղեցին սահմանադրական չըլննի մը մէջ պահելու, ազգին կաթուղիկոսական ակնները իրենց նախնական ձեռն մէջ մնալուն փոխարդ է, այսպիսի առաջարկութիւնը խտաեղի և մերժելի են: Ուստի Չեանհատութեան և Երաւասութեան միացեալ դիւանք իրաւամբ ըսած են թէ Տ. Միւրտիչ կաթուղիկոսի առաջարկութիւնները ազգին համար խաղաղ անընդունելի և անտնօրինելի են:

Չեմ ուղեր խօսիլ Վիլիկոյ փիլիսոփայն Ազգ. Պատրիարքարան թափուած անթիւ ու անհամար բողբոսանց և գանգատագրերուն վրայ ընդդէմ Միւրտիչ կաթուղիկոսի, որոց շատերը ազգային արագաց մէջ ալ հրատարակուած են. բոյց մէկը միայն պէտք է յիշեմ հոս: Տակաւին քանի մը օր առաջ Բ. Դանլին ծանուցագիր մը եկած է ի Պատրիարքարան, որ Տ. Միւրտիչ կաթուղիկոսին Վիլիկոյ փիլիսոփայն մէջ յարուցած խառնութիւնները, նա մանուսնդ տեղական կտաւաբութեան դէմ յարուցած դժուարութիւնները նկարագրելով Ազգ. Պատրիարքարանին սոյ մասին անմիջական տնօրէնութիւնը խնդրած է: Յաւոր սրտի կրակ մէջ շատ ու անհամար են սոյն փիլիսոփայներ սրտն Վիլիկոյ թշուառ փիլիսոփայն սլու և ս չկարենալով հանդուրժել կրօնափոխութեան դիմած են. իսկ Տ. Միւրտիչ կաթուղիկոսի ընդդէմ եկեղեցւոյ գործած ապօրինի ձեռնադրութիւնը կան ու կը կենան միշտ:

Այս ամենն կ'երեւի դժբաղդարար որ Սոյ Տ. Միւրտիչ կաթուղիկոսը իր պաշտօնավարութեան օրէն ի վեր ոչ ազգին և ոչ եկեղեցւոյ սրահանջումները կատարելէ և ոչ իսկ փիլիսոփայնոց բողբոսները սրահելէ և իր պաշտօնը արժանաւորակէս վարելէ կորի յոյժ հետի է:

Այսպիսի ծանրակշիռ ստորագոյցի մէջ

Չեղ կը յանձնեմ, տեսիր իմ, ընել այն զոր կը պահանջեն ազգն ու եկեղեցին, զոր անմտի և անմիտ սրահելու նտ իրական սարսառսութիւնն ունին բոլոր երեսփոխանք:

Մ. Տ. ՄԵԼԻՔԵԱՆ

ՂԱԶԱՐՈՍԵԱՆ Ք. ԷՅ. — Չեանհատութեան և Երաւասութեան միացեալ դիւանայ առաջարկութեան կծայնակցով, այն է Սոյ խնդիրն յանձնել վարչութեան Խառն ժողովին տնօրէնութեան: Եթէ երբեմն սոյ խնդիրն Ազգային ժողովոյն եկած էր, սխալ մ'էր այն. Աղիւստի ժողովոյն յուղուած ատեն՝ նոյն սխալն ուղղուեցաւ, և խնդիրը վարչութեան յղուեցաւ. Հիմա սոյ ալ նոյն կերպով վարչութեան դարձնել պէտք է:

ԱՅՆԱԳԵՏ ՓԱՅԱ. — Բոյց ի Մանկատարեան Լեֆնտինն միւս խօսող տեղանարանք ի նրպատ խօսեցան տեղեկագրոյն. դեռ ես քոնի մը տեղանարաններ ունին մտիկ ընելու, որոց մէջ Եթեան Լեֆնտին ուրիշներն տարբեր կարծիք յայտնելու պատրաստ ըլլալը իմաց տուած է. ուստի խօսից կարգն անոր պէտք է տամ. և անմիջակէս քատորդ մը դատար ընելէ ետե Սրբազան հոյրը սիտի մտիկ ընենք:

Այս միջոցին Պրոքորան Երաւագոր կորեոր գործոց տարի մնկնեցաւ ժողովն, վերադառնալու խաւանան:

ՌԻՔԻՒՋԵԱՆ Կ. ԷՅ. — Սոյ ակնորին և թեմերուն ողբալի փիլիսոփայն տեղանայ յայտնի է, փիլիսոփայ մը որ անյասող դարմանի կը կարօտի. բոյց սոյն դարմանը՝ զոր ոմանք կտաւաբակեն կաթուղիկոսին հրաժարականն անմիջակէս ընդունելու և տեղապահ մը կարդելու մասին, ես չեմ կրնար ընդունիլ, և ասանկ հասկնեայ որոշում մը ընելու համար քիչ մը կը խորհիմ: Սոյոց է որ կաթուղիկոսը փիլիսոփայն ու գործարք երեսի վրայ թողած, փիլիսոփայնոց դժգոհութեան ու դանգոտանայ սրտաւատ տուած և իբր կողմի սրոյմաններ առաջարկած է կեդրոնական վարչութեան, ասանց ամենն ալ թէ և սոյոց են, բոյց սրովհետե իբր հրաժարականը որտեղուական եւ, և փորձով ստուղուած է որ սոյ տեղ

ասկ հրաժարականները շատ անգամ խնդիր յարուցանելու սրտորուակին ունին, թէ և չղիտեմ թէ այս ալ նոյն սրտորուակու է. ուստի տւելի բանաւոր և խոհական կը թուի ինձ՝ հրաժարականն ընդունելէ ստաջ Վարչութեան միջոցաւ դիմին հոս հրատարակել և խոր ատաջարկութիւնները սրտածառներով համարելով խմանալ իր մէջ : Վարչութիւնն ալ կամ այն է որ կաթուղիկաւ կը համարէ : Խոր ատաջարկութիւնները քննա շնորհուներով կամ անացմէ մէկ երկուքը միայն ընդունելով, և կամ եթէ չկրնայ որ և է կերպիւ համարել, ըստ այնմ հրաժարականին ընդունիլը չընդունիլն ինք կորուզէ : Այս եղանակաւ տւելի խաղաղութեամբ կրնայ վերջանալ այս խնդիրն, ինչպէս որ Մանկասարկեան էֆէնտին իրաւամբ դիտուեց. վասն զի ասանկ ծանրակրելու սրտագանձերու մէջ մանուանդ գառաւնէրը կրնայ կուտակցութիւն, երկարատարութիւն և բեան ելնել, և գէշ հետեանքներ ունենալ. արդէն Սոց վիճակը յայտնի է, և կը կասկածաւոր շարեաց վրայ նոր և աւելի մեծ շարիրներ կրնան յաւելնալ : Ուստի կուտակցութեամբ որ վարչութիւնը կաթուղիկոսն հոս հրատարակել և երեստա երես բանակցի անոր հետ. շատ հաւանական է որ այս կերպով խնդիրն յաջող լուծուած մը ստանայ : Իսկ թէ որ ընդհանրապէս այս կերպով չյաջողի և կաթուղիկոսին հրաժարիլը հարկ բղայ, յայնժամ՝ դիւրութեամբ կրնայ պէտք եղածը կատարուի :

ԳԱՓԱՄԱՑԵԱՆ Մ. ԷՑ. — Խթնաձեան էֆէնտինի ատաջարկութիւնը կը կրկնեմ :

Ժողովը այն պահուն քատորդ ժամու շտի գաղար աւանդէ ետե, ժամն 9 ին նորէն բացուելով շարունակեց :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Խօսիլը Սրբազան հասագահին է :

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱԸ. — Երեսիրտան էֆէնտիններէն շատերն իրաւունք ունին ցաւ յայտնելու Կիլիկիոյ աթուայն այս վիճակին վրայ. բայց միանգամայն պէտք է յիշենք որ այս աթուայն վիճակն ինչպէս նաեւ Ազիմարինն, ասինն ալ մեր անարարանաց արգասիքն եղած են : Գիտէք

որ ժամանակին Խառն ժողովներն՝ որոյ մէջ ևս սլ գտնուած եմ, և Ազիմարին ժողովն ըստ մեծի մասին աղգեցութեան տակ, սրտազակէս րսեմ՝ լրագրաց հրատարակութիւններէն զայրուեալով՝ անարարանք վճիռներ արձակած են : Արդարեւ եղած դէպքերն ալ արատայ կարգի էին : Կը յիշեմ որ 65ի վերջերն՝ երբ 3 կաթուղիկուտական աթուայն մէկէն թափուր մնալու դժբալգութիւնը տեղի ունեցաւ, Ազիմարին ժողովն ուղեց յիշեալ աթուայն մէջ եղած հակառակութեան միանգամ ընդ միշտ բարձման համար անոնց իրարու հետ ունենալիք յարաբերութեանց վրայ կանոնական ծրարի մը սրտաբաւեալ. աղէկ ոգւով սխեց, բայց չկրցաւ վերջ բերել, և առանց մանրամասն կերպով քննելու հարձակող որու շումներ տուաւ : Կայն միջոցին Պատրիարքարանն աթուայն կը բազմէր Երանաշնորհ Տ. Պօղոս Սրբազան, որուն հետ մասնաւոր վիճարանութիւն ունեցանք այս կաթուղիկոսական խնդրոց աթիւ. Կուան իսկ ժամանակին Եղարարտին ներկայութեան տիւնջալուր եղաւ Կորին Սրբազանութեան և իմ մէջ եղած անհամարանութեանը : Ես կըսէի թէ Սխտու Ազիմարին արդէն մէյմէկ կաթուղիկոս ընարած են ինքնօրինարար, եթէ գանձեր վերցնելով ուրիշներն ընտրենք, երկերկու կաթուղիկոս կուսենանք. ուստի շտապելու չէ այս մասին : Կայնը պէտք է ըսեմ՝ այժմու Կիլիկիոյ աթուայն աթիւ յարուցեալ խնդրոցն նկատմամբ Մկրտիչ կաթուղիկոս կը հրաժարի, մէկ հրաժարեալ մ'ալ կայ արդէն յԱրման. եթէ մէկ մ'ալ ընարուի, Կիլիկիոյ աթուայն վրայ 3 կաթուղիկոս մէկէն պիտի ունենանք : Եթէ միայնեալ դիւանները կը կարծեն որ խնդիրը Վարչութեան Խառն ժողովին յանձնուելով միայնակ կարող է լուծել, զոյգ անկարելի կը համարվարձեալ այս ժողովը պիտի կրնայ լուծել. ևս արժան չեմ դատեր որ միայնակ Խառն ժողովին յանձնուի. ևս՝ որ նախագահ եմ Վարչութեան Խառն ժողովին, չեմ կրնար այս խնդրոցն ծանր սրտաբաւեալութիւնն իմ վրայ տանուլ : Կուք Սոց խնդրոցն համար միայն կը խօսիր, ևս Ազիմարայ խնդրոցն համար ալ կըսեմ, այս վրապակ խնդիրներն այսպէս շուտով

Խառն ժողովին վրայ նեաւէ չորսուր և խնդիրն այս կերպով շուտուիլու Հետեապէս կուտաջարկեմ որ Ազիմարին ժողովը լաւ խորհի կրայ վիճակին վրայ, և գոնէ խոր կուրն այս խնդիրներու մասին բայցորչապէս ծանուցանող հրահանգու մը յանձնէ Վարչութեան առ ի գործագրութիւն :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Խօսիլը Շահարազեան էֆէնտինն է :

ՇԱՀԱՊԱԶԵԱՆ Ն. ԷՑ. — Պահ մ'առաջ ըրած ատենախօսութեանս մէջ չուղեցի խնդրոցն գործադրութիւնը հոս կամ Վարչութեան մէջ կարգադրուելու մասին բան մ'ըսել. վասն զի յայտնի է որ երեսիրտանական ժողովն գործադիր մարմին մը չէ, այլ խոր որոշմանց գործադիր սրտաշնորհիւնն Ազգ. վարչութիւնն է, որ ժողովն ընդունած հրահանգին համեմատ կը գործադրի : Այս սկզբունքն արդէն ընդունուած համարելով, իմ նախորդ ատենախօսութեանս մէջ չուղեցի այս կէտերը շուտուիլ. այլ միայն այն կէտերուն վրայ խօսեցայ, զորս հարկ էր մէջ բերել, որպէս զի ժողովը Սոց աթուայն վիճակին վրայ սրտամական տեղեկութիւն ստանայ : Իսկ խնդրոցն Վարչութեան անօրջնութեան յանձնուելու կէտին գողով, ինչպէս որ սրտաշոհակիցներէս անմը և ի վերջոյ Սրբազան հասագահին ալ յայտնեցին, ևս ալ նմանապէս կը կարծեմ թէ այս խնդիրը Սոց դիւանին վրայ յէն չկրնար ելնել առանց գործադրական մասին հրահանգ մը արուելոյ ժողովցա կողմն : Գալով Մանկասարկեան էֆէնտինի, որ ըսելու զեց թէ առանց դատարանները չկրնար վճիռարուիլ, կը սրտախանեմ թէ տար դատաքննութիւնն արդէն սին յայտնի և երեսուն ելած է. դատարանին խոր ստորագրութեան տակ է. չորս ատաջարկութիւններ կրնէ, որոց անկարելիութիւնը հաստատուելու համար մեր մեծ ընկերայ կողմէ, մանաւանդ շոյր Մաթթէոս վարդապետին կողմէ խօսուածները բաւական են : Թողով թեմականաց կողմէ եկած ծանրամանք բողոքներն, որոց ամենն ալ ստուգուած են, այսօր լուցի որ Բ. Գանչն ալ գիր եկած է, գանձապահան՝ Մկրտիչ կաթուղիկոսին համար :

Մանկասարկեան էֆէնտին կըսէ թէ Մկրտիչ

կաթուղիկոս ըստ որում սրտածատարանութեամբ կը հրաժարի, հոս հրաւիրուի և խոր հրաժարման սրտածառները հոս քննուելէ ետե թէ որ հարկը սրահանջէ՝ հրաժարականն ընդունուի : Մկրտիչ կաթուղիկոսի հրաժարականն սրտածառանեալ չէ ըստ իւ. թէ որ սրտածառներ կան, թեմականաց գանձապանները և իրեն ալ բնաւ խոր սրտաշոհակիցներն է. շնորհներ նաեւ Բ. Գրան կողմէ եղած գանձապան ալ. Մկրտիչ կաթուղիկոս ասոնք զխոնալով, միւս կողմէ խոր անկարողութիւնն ալ ծանցնալով, կ'իւրաքարի, և յանի որ ինք խոր ըստորագրութեամբ կրնա կրտատուանի խոր անբաւականութիւնը, հրաժարականն ընդունելու է : Արտէ թէ հոս բերենք և դատարաններ. - Ի՞նչը պիտի դատարաններ. եթէ յոտաջ բերած սրտածառներս են որ պիտի դատարաններ, ասոնք արդէն հաստատուած են և քննութեան պէտք մը չունին : Համարենք թէ հաստատուած ալ չըլան, բայց թանի որ ինք կրտատուանի խոր անկարողութիւնը, ի՞նչ հարկ կայ հոս բերել և բնութիւնները բերել : Այս քննութեանց վերջը չգար. Պօղոս վարդապետի խնդիր մը կայ արդէն, որ 8-10 տարի ի վեր կտեւէ. ահա այսպիսի խնդիրներն են որ Ազիմարին կենսական խնդրոց ևս մնալուն սրտածառ եղած են. այս ալ բերենք, որ կուտակցութիւններ ելնեն, երկարատարութիւններ ծագին, և այս աթիւ երկոր ժամանակ ալ Վարչութիւնն այս խնդրով զբաղեցնենք : Մէկ օրինակն աթիւն է. Ազիմարայ կաթուղիկոսին խնդիրն՝ որ 15 տարի ի վեր կտեւէ. թերես այս ալ 20 տարի տեւէ : Ուստի հոս բերելու ատաջարկութիւնն ըստ իւ անընդունելի է :

Սրբազան հասագահին իրաւունք ունի երբ կըսէ թէ ասիկայ ծանր խնդիր մ'է, որովհետեւ արդէն մէկ հրաժարեալ կաթուղիկոս մը կայ որ Արմաշու վանքը կրնակի. եթէ Մկրտիչ կաթուղիկոսի հրաժարականն ալ ընդունիլք և անոր տեղն ալ ուրիշ մը ընտրենք, կաթուղիկոսաց թիւն երեք կըլը : Որչափ ալ իրաւայնի է Արմաշու վանքն այս դիտողութիւնը, ասիկայն Սոց աթուայն վիճակն ալ նկատողութեան առնելով, պէտք է Մկրտիչ կաթուղիկոսին հրաժարականն ընդունելէ ետե չէ թէ անմիջապէս նոր կաթուղիկոս մը ընտրել, այլ առժամանակեայ տեղա-

արհմը զնեւէ, որպէս զի անոր միջոցաւ Սոցիալական վիճակը բարւարեւրու հոգ տարուի: Իսկ նոր կաթնագիրի եւնորոթեան խնդիրն երկրորդական է և պէտք չէ շտապել յայնմ մասին մինչև որ արժանաւոր մէկը գտնուի: Եթէ այսպէս չընենք, Իւթիւնեան Լիբէրալի ըսածին պէս շարեաց վրայ աւելի մեծ շարք մը կհասցնենք: Արդէն Վիկիկիոյ մէջ տեղ տեղ կրճատուի իւր ծայր սուրբացած է, ինչպէս զայս հաստատող վաւերական գրութիւնը Պատրիարքարանին մէջ կեցած են. ուստի ամբողջ զաւստի մը ժողովուրդ այսպէս երկար առնել անխնամ ձգել աղէկ չէ. միայն տեղապահ մը զնեւրով բաւական է պէտք եղած բարեկարգութիւնները վաղ ընդ փոյթ գործադրել, և կաթնագիրի ընտրութեան խնդիրը խոշականութեամբ ի վերջէ կարգադրել:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Խօսքն Եւսուֆեան է. Ֆիլիպին է:

ԵՍՍՈՒՅԵԱՆ Տ. ԷՖ. — Ես Նախարանից միացեալ զիւանաց կողմէ կեամ առաջարկութիւնը պիտի սրտապանեմ, ինչպէս որ ինծմէ առաջ խօսող մեծ. սրտապանակիցներէս ոմանք սրտապանեցին և բաւ բացատրութիւններ տուին, մանաւանդ նոյն միացեալ զիւանաց տեղեկարար շայր սուրբ: Բայց իմ ըսելիս գլխաւորապէս մէկ կէտի մը կիւրարբերի, որուն վրայ ժողովոյ ուշադրութիւնը հրաւիրել հարկ կհամարիմ: Ե՛նչ է ժողովոյս առեանը ներկայացեալ այսօրուան խնդիրը. կարծեմ որ ամբողջութեամբ ինչ է, այլ մէկ կողմէ վիճակացնոց բողբոջ կայ և միւս կողմէ Վիկիկիոյ Կաթնագիրը զաւստիս հրաժարականն եկած է: Քանի որ բողբոջներուն հետ հրաժարական մ'ալ կայ, ըսել է Ազգ. ժողովոյ առեանն երևուց գործ չէ. այլ Վարչութեան կը վերաբերի իւր ձեռնհասութեան տակ քննել, երկու կողմէն կեամ գրութիւններն ալ ի նկատի առնուլ և Կաթնագիրն ու վիճակացնոց շահն ինչ որ կարգանջէ՞ զայն գործադրել: Եթէ կաթնագիրը փոխանակ հրաժարելու բողբոջ իւր Կաթնագիրն վրայ մնալով, այն առեան խնդիրը ծանր էր. իսկ հիմայ քանի որ կը հրաժարի, խնդիրը սարք է. հրաժարականն ընդունուածին պէս կլմնայ: Արդէն անշուշտ որ Միւրտից կաթնագիրի ընտրութիւնը սրայմանի տակ էր, սխալի համաձայն:

նէր Վարչութեան ընկեր որոշմանց, և եթէ չհամաձայնէր իւր սրտանունն պէտք էր լցնուլ: Շահագր կ'իջնտի իւր տոննախօսութեան մէջ շատ մը նկատողութեան արժանի կէտեր ցոյց տուաւ. սակայն անոնք՝ ըստ իմ կարծեաց պէտք չէ որ ժողովս զրադեցնեն. Վարչութիւնը կըրնայ զանոնք նկատողութեան առնուլ, և երբ իւր ձեռնհասութեանն վեր գատէ՞ հոս զլսել: Ուստի շատ լու առաջարկութիւն ըրած են Միացեալ զիւանք, ըսելով թէ խնդիրն իւր ամբողջութեամբ Վարչութեան գրուի: Ուրեմն զրկենք Վարչութեան, որ պէտք եղածն ինքնին տնօրինէ. կամ կաթնագիրիս հրաժարականն ընդունի և կամ բացատրութիւն ուղէ: Վերջապէս պէտք չէ Վարչութեան ձեռքն ու սորն կապել, պէտք չէ ըսել թէ կաթնագիրիս հոս բերել տար, զի առաջարկութեան գործին խոսանուած կըլլանք. այլ առանց որ և է հրահանգ տալու իրեն զրկել պէտք է: Այս է իմ կարծիքս:

ՁԱՅՆՆԻ. — Քուէ, քուէ, ալ բաւական է:
 ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Դեռ եւս քանի մը առեանքաններ ալ կան որ խօսք ուղած են. սակայն մէկ կողմէ վիճարանութեան գաղափարն ուղղ ձայներ ալ կան, իսկ միւս կողմէ Շահագրեան Վարչութեան Լիբիւրալ ալ ժողովն մեկնելու առթիւ սա թողութ յանձնեց զիւանսն, որուն սրտապանակութիւնն ահաւաստի:

«Տեղեկութիւն ունիմ թէ Վարչութիւնը կաթնագիրիս հրաժարումն ի վեր գանգատաքեր ընդունած է թէ ժողովուրդեան կողմանէ և «թէ գաւառական իշխանութեանն: Նկատելով «որ Սոց կաթնագիրիս սակայն խնդիրը կենսական է «ազդին համար, կաւաճարկեմ որ նոյն գանգատազրերը տեղեկագրին հետ միանալով՝ վիճարանութիւնը յաջորդ նստի մէջ շարունակուի»:

Վ. Գ. ՇԱՀՊԱԶ

Ըսել է որ վիճարանութեան շարունակութիւնն ուղղ ալ կայ. ուրեմն ժողովին պիտի հարցնեմ, զազրի՞ւր կուղէ թէ շարունակուիրը:

Հետեապէս Առեանագրու փաշան միջանկեալ կերպիւ բուէի դրաւ, և ժողովը 19 ի դէմ 23 ձայնով վիճարանութեան շարունակութիւնն ընդունին:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Շահագրեան Լիբէրալին առաջարկութեան համար ինչ կըսէք. կո՞չ, զէք որ Վարչութեան քով գտնուած գանգատազրերը տպուին և հոս գան:

ԵՍՍՈՒՅԵԱՆ Տ. ԷՖ. — Նախ հարցուլու է Վարչութեան. եթէ նա արժան գատէ, այնուհետև հոս գալու են: Ուստի պէտք է որ սոց առաջարկութիւնը Վարչութեան յղուի:

Տ. ՄԱՏԹԷՍՈՍ ՎԱՐԳ. — Այս ժողովը գատուոր չէ, որ սոց գանգատազրերը հոս գան և քննուին. Վարչութեան գործն է քննել և պէտք եղածը տնօրինել:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Ըսել է որ ժողովը տրամադրութիւն չունի սոց գանգատազրերը տեսնելու. ըսեմն, այս խնդիրը գոցենք և վիճարանութիւնին շարունակենք:

Խօսքը խօլտամեան չայր սուրին է:

Տ. ՊՕՂՈՍ ՎԱՐԳ. ԽՕԼՏԱՄԵԱՆ. — Վիճարանութեան երկու կողմ Սոց ներկայ խնդրոյն ըսածման համար առեանքան Լիբիւրալներէն տմանք առաջարկեցին սոցմեան կաթնագիրիս հոս հրաւիրել, իւր հետ բանակցել, և պէտք եղած բացատրութիւններն իրմէ առնուլէ ետև խնդիրն ըստ այնմ կարգադրել: Կաթնագիրիս հոս բերելն աւերող է ըստ իս. վրայն զի անոր առաջարկած սրայմանները քանի որ եկեղեցոյ և ազդային օրինաց հակառակ են, և անկարելի է զանոնք գործադրել, նոյն առաջարկութիւններն ընող անձը թէ հոս ըլլայ և թէ չըլլայ, օրինաց հակառակ ըլլալը բաւական է զանոնք անընդունելի ընել: Ե՛նչ են իւր առաջարկած սրայմաններն. առաջին սրայմանն է կաթնագիրիսարանին սոցար փոխադրութիւնը. ամենքս ալ զիտենք արդէն պատմական հոստատեօք թէ՛ եկեղեցին զժգոջութեամբ նկատած է մեր կաթնագիրիս կան Կաթնագիրն տեղափոխութիւնը. Շնորհոյն՝ որ Վիկիկիոյ Կաթնագրը նատող հոստատեաներէն մէկն է, Վիկիկիոյ քարանձաւներէն կըսէ. «Այս առաջնմ էջմիամանի յիշատակաւ»: Սոց է որ թէ և տարայ բանութեան սրտաճատաւ Կաթնագրը մէկ տեղէն ուրիշ տեղ մը կըրնայ փոխադրուլ, և մեր կաթնագիրիս Կաթնագիրն ի Սիա փոխադրուլն այս սրտաճատաւ ըլլալը սրտաճատութիւնն կը հաւատալ, սակայն բանութեան տակ չենք տես:

Ներ Սոց ներկայ կաթնագիրիս, ուստի և իրաւունք չենք տար այս բացատրութիւնն ընելու: Ե՛նչպէս քիչ մը առաջ ըսուեցաւ, ամենին ըրանութեան տակ չգտնուիր այսօր. գաւառական կառավարութեան հետ կընայ յարաբերութիւն ընել և իւր իրաւունքները գործադրել: Դարձեալ Սոց ժողովրդին հետ գծակին օրինաւոր պատճառ մը չէ այս փոխադրութեան. վրայն զի սրտաճատութիւնը կհաստատէ որ Պետրոս գետադարձ կաթնագիրիս երբ Անիի ժողովրդեան հետ գրծում ըլլալուն սրտաճատաւ 3 տարի Կաթնագիրն հետացաւ և ուղեց Կաթնագր Սերաստիա փոխադրել, եկեղեցին այնքան զժգոջութեամբ լցուեցաւ այս բանին վրայ՝ որ աւելի լու համարեց նոյն կաթնագիրիս հրաժարեցնել քան թէ ներել որ Անիի Կաթնագր Սերաստիա փոխադրուի. և անոր տեղ Կաթնագրի կաթնագիրիս նստեցաւ: Ըսել կուզեմ որ եկեղեցին առանց արտարոյ կարգի սրտաճատ մը տեսնելու չներէր երբէր կաթնագիրիս Կաթնագիրն փոխադրութիւնը, ուստի Սոց սոցմեան կաթնագիրիս այս առաջին սրայմանն աններելի է եկեղեցոյ առջև: Թողունք զայս: Կիտէ՞ք երեւոյթաւ հարբ և Տեարբ, Կաթնագրը կաթնագիրիս սակայն ըլլալու համար երկու սրայման պէտք է, կամ իւր իշխանութիւնն անմիջապէս առարեալի մը յաջորդէն հասած ըլլալու է, ինչպէս Եջմիամանի Հոստատեան Կաթնագիրն, որուն վրայ նատող կաթնագիրիս Ս. Թողունի յաջորդն ու հարտադատ գահակալն է և ամբողջ Հոստատեանեաց եկեղեցին այսպէս կը ճանչնայ. և կամ և թէ առարեւական Կաթնագր հոստատ գահակալն չէ, առարեւական Կաթնագր մը կախում ունենալու է. այսպէս էին Վրաց և Ալուանից Կաթնագրերը:

Այս երկու Կաթնագրն օրինաւոր կաթնագիրիսութիւն ըլլալով՝ անանց գահակալներն ալ օրինաւորապէս կընային կաթնագիրիս անտանիլ: Իսկ Սոց Կաթնագր չենք կընար իրօր կաթնագիրիս սակայն Կաթնագր անտանել. քանզի ոչ առարեւական յաջորդութիւն է և ոչ առարեւական աւթոէ կախումն ունի. եկեղեցին՝ Սոց Կաթնագրն Եջմիամանի փոխադրեց: Ըսել է թէ Սոց կաթնագիրին մեր յիշած օրինաւորութեան երկու սրայմաններէն ալ զտրկ է արդէն. առաջին սրայ

մանն զուրկ է , ըստ որում առարկական յա-
ջորդութիւն չունի . երկրորդ սրբանանն ալ զուրկ
է , ըստ որում Էջմիածնի աթոռն կախում չունի ,
և որնէ յարարեցութեան մէջ չէ նոյն աթոռին
հետ : Ուստի Սոսյ խնդիրն երբ մասնաւոր ա.
ռաջնորդական խնդիր կը նկատուի , շատ իրա.
ւայի է և եկեղեցւոյ օրինաց համաձայն Ներ.
կաց կաթողիկոսն երկու կերպով ալ զուրկ էլ
նեւ կուզէ իւր սահմանէն , թէ՛ կրօնապէս և թէ՛
քաղաքականապէս . . .

ԳԱՆԻ ՄԸ ԶԱՅՆԵՐ. — Ատենարան հայր
սուրբը խնդրէն զուրկ կը ընէ . պէտք չէ որ խնդ-
րէն զուրկ խօսքեր լինին :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Ատենարան հայր
սուրբին խօսքն ընդմիջեցող ՚ի դիւանն կը յայտա-
բարեմ որ Աղղը Սոսյ աթոռն այնպէս կը ճանչ-
նայ՝ ինչպէս եկեղեցւոյն սրտամտ թիւնն ու դա-
րերն աւանդած են մեզ . նոյն ինքն Հայր սուրբն
ալ իւր խօսքերուն մէջ շարունակ կաթողիկոս
անուանելով կը ցուցնէ որ նորին Գահավորը կա-
թողիկոս է . ուստի Արարատեան մայր աթոռին
հետ մեր ունեցած օրղիական մեծարանքը հոչա-
կելով հանդերձ կրտսեմ թէ Աղղը Սոսյ աթոռա-
կանն ալ մասնաւոր կաթողիկոս կը ճանչնայ : Ե-
րարովհետեւ Սոսյ աթոռին կաթողիկոսական ըլ-
լարուն և չըլլալուն վրայ խնդիր չկայ , Ատենա-
խօս հայր սուրբին այս մտայն ըրած խօսքերն խըն-
դիրն զուրկ են , և եթէ այսպէս շարունակուի
իրեն դէմ հակառակօթոսներն պիտի երնեն և
խնդիրը վարարար երկարի , ուստի զիւսանին
պարտն է ճանաչանել հայր սուրբն , որ
բուն խնդրոյն մէջ մտնէ եթէ առեմտիստութիւ-
նը կուզէ շարունակել :

ՈՒՐԻՇ ԶԱՅՆԵՐ. — Շփոթեցուցիր հայր
սուրբը . ինչպէս չէր թաղար շարունակել . քան
զի արդէն խնդրոյն մէջ է :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Ատենախօս հայր
սուրբը եկեղեցւոյ վերարերեալ խնդիր մը կը
յարտցանէ , որ կրնայ ստիճ ըլլալ արիւններու
ալ մէջ նետուելու . այն ստեղծ զգիտեմ ասոր
ժայրն ո՛ր կերթայ . մենք հոս եկեղեցւոյն սի-
նօղ չենք կազմեր , որպէս զի ասանկ կրօնական
ժայր խնդրոյ վրայ վիճիրք . զուտ բարեկարգա-
կան կէտին վրայ պէտք է խօսիլ և կրօնական

խնդիր յուզելէ զգուշանալ . գիտենք չիրնար
թող թող որ կրօնական վիճեր յազուին յատե-
նի Ազգային ժողովոյ :

Տ. ՊՕՂՈՍ ՎԱՐԴ. ԽՕԼՏԱՄԵԱՆ — (Թա-
րուեակերպ) Ըսի թէ այս սկզբան համեմատ թէ
կրօնապէս և թէ՛ քաղաքականապէս անընդունելի
են Միրսիշ կաթողիկոսին առաջարկութիւնն .
որը Սոսյ վիճակաց ընդարձակութիւն կ'առաջարկէ .
ասոն կրօնապէս անընդունելի պահանջում մը .
որո՞ն վիճակն ստանելու և իրեն տալու է . արդ-
եօր Էջմիածնոյ վիճակներէն տե՞ղ կուզէ , մի՞թէ
չգիտէ՞ որ եկեղեցւոյն օրինադրած է կաթողիկոս-
սոսյ՝ իրարու վիճակաց աչք չը տնկել և մէկը
միւսին վիճակը յախճարակելու փորձ չընել : Նոյն-
պէս չգիտէ՞ որ մէկ բանի դար յաստջ իւր նա-
խարդներէն մէկն , այն է Ներսէս կաթողիկոս
Սոսյ երբ Երուսաղէմ կը գտնուէր , հոն գտնուե-
լով նաև Ս . Էջմիածնի Տ . Փղիսորոս կաթողի-
կոսն , ստոյք շատ մը եպիսկոպոսաց ներկայու-
թեամբ ժողով կազմելով՝ կաման դրած են որ
երկու աթոռ իրարու հետ սիրայ մէջ գտնուին ,
և երբէք իրարու վիճակաց ձեռնամուխ չլինին :
Միրսիշ Սրբազան սրբառուսար էր այս դրուած
կամանը յարգել և ասոր հակառակ պահանջում
մը չընել : Գործեալ՝ կառաջարկէ որ առաջնոր-
դութեան կողմնէ աւելի սրտանալիւն արուի իրեն՝ տէ-
րութեան կողմն : Ասով ի՞նչ բուէ կուզէ , գիտէ՞ք ,
բուէ կուզէ թէ ես ոչ միայն եկեղեցւոյ մէջ ան-
կախ կաթողիկոս և սրտարար եմ , այլ և քա-
ղաքականապէս ալ անկախ ըլլալ և Բ . Գրան
հետ ազգական յարարեցութիւն ընել կուզեմ :
Վասն զի առաջնորդութենէ աւելի բարձր պոչ-
տոն՝ սրտարարական պաշտօնն է . կուզէ որ
սրտարարարանէն անկախ մնայ և քաղաքական
յարարեցութեան մէջ գտնուի Բ . Գրան հետ :
Ասոնք ինծի համար անկարելի և անընդունելի
առաջարկութիւններ են : Վերջապէս տէրու-
թեանն ստեղծական մը կապուելու առաջարկութիւ-
նը կընէ : Թէ և տէրութիւնը բողոքական մէջ
խօսառայած է Պատրիարքաց և առաջնորդաց ամ-
սական կապել արբանի գտնմէն . սակայն այս
կամանը դեռ գործադրուած չըլլալուն և ազգն
ալ տակախն այնպիսի ծառայութիւն մը չ'տես-
նելուն՝ որով արժանի դատել զիս տէրութեան

պոչ չնորհն իրեն համար խնդրելու , այն ամա-
կանի առաջարկութիւնն ալ անընդունելի է :

Արդ՝ եզրակացնելով կրտսեմ թէ Սոսյ խըն-
դիրն իրրև առաջնորդական խնդիր պէտք է յանձ-
նել վարչութեան , որ կաթողիկոսին պահան-
ջումները քննութեան առնու և քանի որ նոյն
պահանջմանց գործադրութիւնն անկարելի է իր-
րև եկեղեցւոյ և ազգային օրինաց հակառակ ,
կաթողիկոսին հրաժարականն ընդունելով՝ անմի-
ջապէս տեղապահ մը գնէ և նոր կաթողիկոս
ընտրութեան ձեռնարկէ :

ՄԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՂ. — Պողոս վարդա-
պետին բարեմտութեամբ ըրած խօսքերն անմեք
թերևս զէջ մտք հասկըցան . ուստի կործ բա-
ցատրութիւն մը տամ : Պողոս վարդապետ բուէ
կուզէ որ ինչպէս Վրաց , Աղուանից և Գանձա-
սարայ կաթողիկոսութիւններն ամենայն Հայոց
չէին և չեն , նմանապէս Սոսյ և Աղթամարայ
կաթողիկոսութիւնները չեն , այլ միայն Էջմի-
ածնին է Ծայրագոյն կաթողիկոսութիւն կամ
պատրիարքութիւն . զի կաթողիկոս բառին վրայ
չէ մեծութիւնն , այլ ամենայն Հայոց Ծայրա-
գոյն Պատրիարք կաթողիկոսութեան իշխանու-
թեան վրայ է . Էջմիածնոյ հետ միւս աթոռները
սիրային և մինչև իսկ հնազանդական յարարե-
րութեամբ կապուած ըլլալու են . ինչպէս որ
վերջին օրերս նոր տպուած և Ս . Էջմիածնի ա-
մենչե կրտսեմ և Աստուածատէր ու նախանձա-
խնդիր Արմին կաթողիկոսի գրած Ձախրին մէջ
կը տեսնենք , որ գրուած է թէ՛ Աղթամարայ
Թանայ կաթողիկոսն , որ առաջ սրտարանուսար և
Վարդար կաթողիկոսի նպոյթին տակն էր , ի
խզնէ հարեալ գոցեր է Ս . Էջմիածնին , Յակոբ
կաթողիկոսին սարը ինչալով՝ ներքեմ ու արձա-
կամ՝ սանելի ետե , սրտուսով և խիղայիք վե-
րագարծեր է Աղթամար , և նոյն աթոռին օրի-
նուսար կաթողիկոս կզեր է : Այս նկատմամբ մեր
եկեղեցւոյ մէջ ո՛չ հակաթոս և ո՛չ անկախ կա-
թողիկոս չկայ , զի այն է հակառակութեմ որ
Ս . Էջմիածնի ամենայն Հայոց կաթողիկոսու-
թեան գէմ և հակառակ ինքիներ ամենայն Հա-
յոց կաթողիկոս և Ծայրագոյն Պատրիարք հո-
չակելու կամ ներկայացնելու կը յանդգնի . իսկ
ապստամբ կըլլայ և ո՛չ հակաթոս այն կաթողի-

զիկոսն կամ կաթողիկոսն՝ որ ազգային եկեղեց-
ւոյ միութեան և ամբողջութեան դէմ կեղծէ և
կը գործէ :

Անկարելի է որ Սոսյ և Աղթամարայ կաթողի-
զիկոսներն անկախ ըլլան , ոչ ոք և մինչև իսկ
այն կաթողիկոսութեանց թեմականը չեն ընդու-
նիր զոչս այսպէս . զի եթէ սորա անկախ կա-
թողիկոսութիւններ լինին , սոցա դատերը՝
խնդիրներն՝ ամենայն Հայոց կաթողիկոսի լիա-
զօր փոխանորդ Տաճկաստանի Պատրիարքին նա-
խագահութեամբ կազմուած ժողովներու մէջ չէ-
ին յուզուէր որոշուէր վճուուէր և կարգադրուէր :

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Ինչ և լցէ . վերջը
նենք խնդրոյն մէջն կրօնական կէտերն , որպէս
զի կրօնական վիճերու տեղի չտրուին :

Խօսքն Օղտէն ԼՖէնտին է :

ԽՕՃԱՍԱՐԵԱՆ Օ. ԷՅ. — Եթէ Պողոս վար-
դապետ սխալ մ'ունեցու , իւր բժշկանուն մէջ էր
և ոչ թէ իւր ընթացից մէջ : Սոսյ կաթողիկո-
սական խնդիր մը կար սակէ առաջ որ բառա-
կան առեմ յազոցեցու ժողովոյ մէջ և վերջու-
ցու . այսօր կաթողիկոսութեան խնդիրը չկայ :
Մեր սո՞քն ներկայացեալ խնդիրը սո՞ է միայ-
եալ զիւսանք տեղեկագիր մը բերած են , որ եր-
կու մաս կը պարունակէ , ըստ Ատենապետ փա-
չան . մէկն օրնուցրական և միւսը գործադրական
Այս անտարեմտութեամբ առաջին մասը ժողովոյ վե-
րադաճեց և միւսն իբրև գործադրական մաս
Վարչութեան : Արդ՝ տեսանք որ մինչև հիմա
խօսող ստեղծութիւններուն մէջն և ոչ մէկը կըր-
ցու պաշտարանել առաջին մասն՝ որ կաթողի-
կոսին շորս առաջարկութիւնները կը որոշուա-
կէ . միայն գործադրական մասը Վարչութեան
զրկելու կէտը գրեթէ ամենն ալ պաշտարանեցին .
իսկ միւսը ամենն ալ մերժեցին . ուրեմն ի՞նչ
մնաց՝ որ անոր վրայ վիճարանինը : Արեմն կը
մնաց զիւսանին ինտաստութեամբ զիսել որ խընդ-
րոյն այս օրնուցրական մասը բուէի դնելով վեր-
ջայնէ : Եւ կառաջարկեմ որ գործադրական մա-
սին մէջ բնու չմիջամանք . վասն զի գործա-
դրական մասին մէջ մտնել վտանգ է , այսինքն
հրաժարականն ընդունելու կամ չընդունելու
մասին կաթողիկոս մը արձակ չէ . ինչպէս է
քահանայ մը , վարդապետ մը կամ նախկնապո

մը. հարիւրաւոր քաւանաներ կրնանք ունենալ, նոյնպէս շատ մը վարդապետ կամ եպիսկոպոս, խիստ անոնց չափ կաթուղիկոս չենք կրնար ունենալ: Հիմա Մկրտիչ կաթուղիկոս կը հրածարի. իւր սրտչածնին ո՞ր մասէն կը հրածարի, սրտչեօր ձեռնադրութեան սրտչածնն ալ կը հրածարի. ըսենք թէ անկէ ալ կը հրածարի, վաղն եթէ եղնէ եպիսկոպոս մը ձեռնադրէ իւր հրածարեալ վիճակին մէջ, պիտի կրնանք ըսել որ դու հրածարեալ ըլլալով չես կրնար ձեռնադրել:

Այս խնդիրը զուտ եկեղեցական ըլլալով, այս կամ ո՞չ ըսելը Համագումար եկեղեցական ժողովին կը սրտիսմնի: Տեսէք թէ մինչև ո՞ր կերթանք, զուտ եկեղեցական խնդրոյ մէջ ալ կը մտնենք:

Հետեւաբար Ատենապետ փաշային ազգարարութեան համեմատ կարճ կապելով փութանք քուէի դնել խնդրոյն օրէնդրական մասը. խիստ գործադրական մասը վարչութեան զրկենք ըսելով թէ բու ձեռնհասութեանդ տակ զնա՞ գործադրէ:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Հինգ վայրկեան մնացած է ատենը գոցուելու. արդէն կարծելով որ քուէարկելու կէսն հասած է խնդիրը, ամ փոփում մը սրտարատած եմ քուէի դնելու համար: Եթէ ժողովը կը բարեհաճի, կարգամ զայն և յետոյ քուէի դնեմ: Բայց նախ կը հարցունեմ թէ քուէարկութիւն կուզո՞ ժողովը թէ ոչ:

ԲԱԶՄԱԹԻԻ ԶԱՅՆԵՐ. — Այո՛, այո՛, քուէ, քուէ:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Ուրեմն կարգամ գրածըս որ հասկնար թէ ի՞նչ բառերով կուզեմ խընդիրը քուէարկութեան ենթարկել:

Զայս ըսելով Ատենապետ փաշան հետեւեալը կարգաց:

«Ազգային ժողովը հաստատելով որ Սոյ գիւթուղիկոսական աթոռոյ նկատմամբ մեր եկեղեցական և ազգային սրտտաթեանց ու «գարեբու մեզ բերած աւանդութիւններէն դուրս ո՞չ ինչ չկրնար ընդունիլ Ազգը և Եկեղեցին, «խնդիրը կը յղէ վարչութեան ի տնօրէնութիւն զրա կարգաց և կանոնոց եկեղեցոյ, Ազգային «գարաւոր աւանդութեանց և Ազգային սահմանադրութեան»:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — (Մարտնակերով) Ասով բոլոր այն սրտչածններն որ և է կաթուղիկոսի կողմէն ալ դան, մերժած կըլլայ ժողովս, և խնդիրը կը յղէ վարչութեան ըստ կարգաց և օրինոց եկեղեցոյ և սահմանադրութեան գործադրել:

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ. — Ես իբրև Պատրիարք և իբրև Նախագահ Ազգ. վարչութեան գործեալ կը յայտարարեմ թէ չեմ կրնար յանձն առնուլ այս խնդրոյն սրտտաթեանառութիւնը:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Սրբազան Հայր, ի՞նչ կուզէք, հրահանգ կու գէք ժողովին:

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ. — Ժողովը պէտք է որոշակի ըսէ վարչութեան, թէ սա կամ նա կերպով գործէ՞ այս խնդրոյն մէջ. իբրև ծանր խընդիր հաս պէտք է լուծուի և որոշուի թէ ի՞նչ կերպով գործադրելու է վարչութիւնը:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Սրբազան Հայր միշտ իրաւունք ունիք իբրև վարչութեան Պետ ժողովոյ զիմեւ երբ հարկաւոր դատիր. ուստի երբ այս խնդիրը ժողովոյս կողմէ վարչութեան կը յանձնուի, վարչութիւնը պէտք է քննէ և մտածէ թէ ի՞նչ ընելու է. այժմէն հրահանգ տալու հարկ չկայ. մանաւանդ որ հրահանգ տալու համար նախարանութիւն պէտք է խնդրոյն. միթէ Ազգ. ժողովը կրնա՞ ընել զայս. հնա՞ր է ժողովով Մկրտիչ կաթուղիկոսը յատենի քննութեան ենթարկել կամ անոր վերաբերեալ գրութիւնները՝ բողոք, գանդատ, և այլն մի առ մի քննել և որոշում տալ. վարչութեան գործ է այս. խիստ երբ վարչութիւնը զժուարին կէտեր նկատէ գործադրութեան ատեն, այն ատեն կրնայ սրտտառարանեալ տեղեկագրով մը հաս զիմեւ: Մեր գիտենք, Սրբազան Հայր, որ խնամտութեամբ կը վարուիք ձեր տնօրէնութեան մէջ, ինչո՞ւ հիմա կուզենէ ձեր գործին միջամտենք սա՞ կամ նա կերպը ցուցնելով. թերևս մեր հրահանգին բնաւ չպիտի կարօտիր:

Ատենապետ փաշային ներկայացուցած քուէի բառերուն վրայ զխտաղութիւն մը չըլլալով, նոյնութեամբ քուէի դրուեցաւ, և Նախագահ Ազգ. բողանին ու Մանկատարեան Էֆէնտիին քուէից զէմ ընդհանուր հաւանութեամբ ընդունուեցաւ, և խնդիրն ՈՐՈՇՈՒՆՅԱԼԻ յղել վարչութեան:

ՍՐԲԱԶԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀ. — Վայրկենական հաճութիւն մ'է այս քուէի արդիւնքն, վաղը գարձեալ պիտի մտածենք թէ ի՞նչ պէտք է ընել:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ ՓԱՇԱ. — Սրբազան Հայր, Սահմանադրական ազգաց մէջ գործերն ուրիշ կերպով չեն տնօրինուիր. Ազգ. ժողովն իր վճիռը կուտայ. վարչութեան անկէ է անոր գործադրութիւնն ընել. մեր բրածը վայրկենական հաճոյք սրտնել չէ, այլ սրտտառութիւննիս կատարել. մենք մերը կատարեցինք, դուք ալ կը ջանար անշուշտ ձերը կատարել. դիտեմ որ շատ զխրին չէ, բայց կաշխատիր անշուշտ զամենայն ինչ խնամտութեամբ կատարել. մենք Ձեզ ցոյց տուինք ի՞նչ որ կարող էինք իբր ուղեցոյց. այն է եկեղեցական օրէնք, Ազգային գարաւոր աւանդութիւնը և ազգային Սահմանադրութիւն. եթէ սանք չբաւեն Ձեզ ի տնօրէնութիւն խնդրոյն, պատրաստ եմք Ազգ. ժողովին սրտչած ամեն կերպ աջակցութիւն Ձեզ նուիրել. բայց խնդիրը դուք պիտի տնօրինէք. վասն զի ժողովն Ձեզ

կը յանձնէ զայն իբր գաւառական վարչական մասնաւոր գործ:

Ատենը գոցելէ առաջ երկու կէտ կայ՝ յիշեցնեմ ժողովին:

15—20 սրտիստ երեւոթիսան սնիք, որոց ընտրութիւնը փութացնել կը խնդրեմ վարչութեան: Նոյնպէս՝ վարչութեան բերած Պիտածէն, որ Համարակալութեան գիւտնին յանձնուած էր, կը խնդրեմ նոյն գիւտնէն փութացնել իւր սրտտաթեանովը հանգերծ:

Առաջիկայ նիստը 15 օրէն պիտի գումարի: Օրակարգն է գարձեալ վերաքննութեան խնդրոյն շարունակութիւնը:

Ատենը գոցուեցաւ ժամ 10ին:

ԱՏԵՆԱՊԵՏ	ԱՏԵՆԱՊԵՏ
Հ. Ս. ԱՆՍԱՅԱՆ	Ս. ԱՐՈՒՆՅԱՆ

ԱՐԳՈՅԻՆ ՎՍԻՉՈՒԹԻՒՆ

— 30 —

ԿՐՕՆԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

1. Տ. Խորէն	Եպիսկոպոս	Նար-պէյ	ԱՅՆԱԳՅՏ
2. Տ. Ներսէս	Վ.	Ասլանեան	ԱՅՆԱԳՅՐ
3. Տ. Ամբաստան	»	Իսկէնտէրեան	
4. Տ. Գէորգ	»	Գերձակեան	
5. Տ. Զարարիա	»	Զիւմրիւթեան	
6. Տ. Խորէն	»	Կիրոսեան	
7. Տ. Կարապետ	»	Աերթեան	
8. Տ. Յովհաննէս	»	Փափազեան	
9. Տ. Արիստակէս	Ք.	Մամբրէեան	
10. Տ. Գրիգոր	»	Երամեան	
11. Տ. Գրիգոր	»	Աճէմեան	
12. Տ. Երեմիա	»	Խաչիւղի	
13. Տ. Արիստ	»	Ստեփաննոսեան	
14. Տ. Վրդանէս	»	Միջագիւղի	

ԲԱՂԱՎԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

1. Ախմէտ	Մարտիրոսեան	պէյ	ԱՅՆԱԳՅՏ
2. Միքայէլ	Մամիկոնեան	Էփէնտի	ԱՅՆԱԳՅՐ
3. Աբրահամ	Հարենց	»	
4. Աստիա	Իկիտպաշեան	»	
5. Խաչիկ	Ալեանաբեան	»	
6. Կարապետ	Փափազեան	»	
7. Մկրտիչ	Էսաեան	»	
8. Յակոբ	Կոստանց	»	
9. Յարութիւն	Գաբամանեան	»	
10. Սարգիս	Աբրահամեան	»	
11. Սարգիս	Արապեան	»	
12. Ախմէտ	Միքայէլեան	»	
13. Ախմէտ	Նորատունկեան	»	
14. Ստեփան	Ինդիրեան	»	

ՀԱՎԱԳՈՒՄԻ ՇՐՋԱՆԱԿ

ԻՍԿՐԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՄ

Ինտրոդուկցիա	1
Գլուխ 1	2
Գլուխ 2	3
Գլուխ 3	4
Գլուխ 4	5
Գլուխ 5	6
Գլուխ 6	7
Գլուխ 7	8
Գլուխ 8	9
Գլուխ 9	10
Գլուխ 10	11
Գլուխ 11	12
Գլուխ 12	13
Գլուխ 13	14
Գլուխ 14	15
Գլուխ 15	16
Գլուխ 16	17
Գլուխ 17	18
Գլուխ 18	19
Գլուխ 19	20
Գլուխ 20	21
Գլուխ 21	22
Գլուխ 22	23
Գլուխ 23	24
Գլուխ 24	25
Գլուխ 25	26
Գլուխ 26	27
Գլուխ 27	28
Գլուխ 28	29
Գլուխ 29	30
Գլուխ 30	31
Գլուխ 31	32
Գլուխ 32	33
Գլուխ 33	34
Գլուխ 34	35
Գլուխ 35	36
Գլուխ 36	37
Գլուխ 37	38
Գլուխ 38	39
Գլուխ 39	40
Գլուխ 40	41
Գլուխ 41	42
Գլուխ 42	43
Գլուխ 43	44
Գլուխ 44	45
Գլուխ 45	46
Գլուխ 46	47
Գլուխ 47	48
Գլուխ 48	49
Գլուխ 49	50
Գլուխ 50	51
Գլուխ 51	52
Գլուխ 52	53
Գլուխ 53	54
Գլուխ 54	55
Գլուխ 55	56
Գլուխ 56	57
Գլուխ 57	58
Գլուխ 58	59
Գլուխ 59	60
Գլուխ 60	61
Գլուխ 61	62
Գլուխ 62	63
Գլուխ 63	64
Գլուխ 64	65
Գլուխ 65	66
Գլուխ 66	67
Գլուխ 67	68
Գլուխ 68	69
Գլուխ 69	70
Գլուխ 70	71
Գլուխ 71	72
Գլուխ 72	73
Գլուխ 73	74
Գլուխ 74	75
Գլուխ 75	76
Գլուխ 76	77
Գլուխ 77	78
Գլուխ 78	79
Գլուխ 79	80
Գլուխ 80	81
Գլուխ 81	82
Գլուխ 82	83
Գլուխ 83	84
Գլուխ 84	85
Գլուխ 85	86
Գլուխ 86	87
Գլուխ 87	88
Գլուխ 88	89
Գլուխ 89	90
Գլուխ 90	91
Գլուխ 91	92
Գլուխ 92	93
Գլուխ 93	94
Գլուխ 94	95
Գլուխ 95	96
Գլուխ 96	97
Գլուխ 97	98
Գլուխ 98	99
Գլուխ 99	100

ԳԻՆ 2 ՂՐՈՒՇ

ՍԵՓԱԿԱՆՈՒԹՐԻՆ ՄԵԿՐՈՆԱԿԱՆ ՍԵՆՈՒԿԻՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՂՈՅ ՆՍԻՈՒՅ ՅԱՏԿԱՅԵԱԼ

Կը ծախուի ի Դիւանատան Պատրիարքարանի և Դպրատան Ս. Լուսաւորիչ Նկեղեցւոյ բանկայը և Հայ գրականապարտի

Գլուխ 1	1
Գլուխ 2	2
Գլուխ 3	3
Գլուխ 4	4
Գլուխ 5	5
Գլուխ 6	6
Գլուխ 7	7
Գլուխ 8	8
Գլուխ 9	9
Գլուխ 10	10
Գլուխ 11	11
Գլուխ 12	12
Գլուխ 13	13
Գլուխ 14	14
Գլուխ 15	15
Գլուխ 16	16
Գլուխ 17	17
Գլուխ 18	18
Գլուխ 19	19
Գլուխ 20	20
Գլուխ 21	21
Գլուխ 22	22
Գլուխ 23	23
Գլուխ 24	24
Գլուխ 25	25
Գլուխ 26	26
Գլուխ 27	27
Գլուխ 28	28
Գլուխ 29	29
Գլուխ 30	30
Գլուխ 31	31
Գլուխ 32	32
Գլուխ 33	33
Գլուխ 34	34
Գլուխ 35	35
Գլուխ 36	36
Գլուխ 37	37
Գլուխ 38	38
Գլուխ 39	39
Գլուխ 40	40
Գլուխ 41	41
Գլուխ 42	42
Գլուխ 43	43
Գլուխ 44	44
Գլուխ 45	45
Գլուխ 46	46
Գլուխ 47	47
Գլուխ 48	48
Գլուխ 49	49
Գլուխ 50	50
Գլուխ 51	51
Գլուխ 52	52
Գլուխ 53	53
Գլուխ 54	54
Գլուխ 55	55
Գլուխ 56	56
Գլուխ 57	57
Գլուխ 58	58
Գլուխ 59	59
Գլուխ 60	60
Գլուխ 61	61
Գլուխ 62	62
Գլուխ 63	63
Գլուխ 64	64
Գլուխ 65	65
Գլուխ 66	66
Գլուխ 67	67
Գլուխ 68	68
Գլուխ 69	69
Գլուխ 70	70
Գլուխ 71	71
Գլուխ 72	72
Գլուխ 73	73
Գլուխ 74	74
Գլուխ 75	75
Գլուխ 76	76
Գլուխ 77	77
Գլուխ 78	78
Գլուխ 79	79
Գլուխ 80	80
Գլուխ 81	81
Գլուխ 82	82
Գլուխ 83	83
Գլուխ 84	84
Գլուխ 85	85
Գլուխ 86	86
Գլուխ 87	87
Գլուխ 88	88
Գլուխ 89	89
Գլուխ 90	90
Գլուխ 91	91
Գլուխ 92	92
Գլուխ 93	93
Գլուխ 94	94
Գլուխ 95	95
Գլուխ 96	96
Գլուխ 97	97
Գլուխ 98	98
Գլուխ 99	99
Գլուխ 100	100